За Українську Самостійну Соборну Державу!

Воля Народам! Воля Людині!

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

Ч. 8 (47) СЕРПЕНЬ 1951 РІК IV

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний місячник

Видає:

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА

LIBERATION PATH

Published by the

UKRAINIAN PUBLISHERS Ltd.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ :

28, MINSTER ROAD, LONDON, N.W.2.

З М І С Т

1. І. В. ..... ЗА КИЇВ ЗОЛОТОВЕРХИЙ
2. М. М. ..... „НА ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН" ...
3. В. Росенко ..... МОСКВА „ГНІВАЄТЬСЯ"...
4. Я-ів ..... НА ЗЕМЛЯХ НАШОЇ НЕУПОКОРЕНОЇ БАТЬКІВЩИНИ
5. О. Мезько ..... УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА НА СОВЄТСЬКІЙ УКРАЇНІ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ
6. В. А. Ш. ..... У КРИВОМУ ДЗЕРКАЛІ
7. М. М. ..... ЗА ЯКУ ВІЙСЬКОВУ КОНЦЕПЦІЮ?
8. З матеріялів Політ-Ради ..... УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД, НАШІЯ, ДЕРЖАВА І НАЦІОНАЛІЗМ
9. Юрій Модест .... ЧЕРЕЗ СМЕРТЬ
10. І. З. ..... НЕВИННА КРОВ
11. Р. К. Б. ..... У ПОБІДНОМУ ПОХОДІ НА КИЇВ
12. Д. Донцов ..... „СПІВАНИК УПА" — УНІВЕРСАЛ НОВОЇ УКРАЇНИ
13. П. Карпі ..... ХТО КОМУ РІДНЯ?
14. М. Л. ..... „ЛЮБИ МОГО ВОРОГА Є МОЇМ ПРИЯТЕЛЕМ"
15. Н. Д. ..... ЗА ЯКИЙ „СУЦІЛЬНИЙ ФРОНТ ЕМІГРАЦІЇ"?
З пресового фільму ..... ВІЙСЬКО ЧИ ГРОШІ?
„МЕНШІСТЬ" ПРО КОНСОЛІДАЦІЮ В НІМЕЧЧИНІ
16. З укр. життя .... СВЯТКУВАННЯ 10-ЛІТТЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ
17. ..... П О Ж Е Р Т В И

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ"

У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Річна передплата ... ... 18 ш

Піврічна передплата ... ... 9 ш

Тримісячна передплата ... ... 4 ш. 6 п.

Ціна 1 примірника ... ... 1 ш. 6 п.

В інших країнах — у перечисленні на валюту даної держави.

ВИЗВОЛЬНИЙ
ШЛЯХ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

LIBERATION PATH

Рік вид. IV. Ч. 8 (47) ЛОНДОН, СЕРПЕНЬ (AUGUST), 1951 Ціна — 1 ш. 6 п.

ЗА КИЇВ ЗОЛОТОВЕРХИЙ

(В РІЧНИЦЮ СВЯТА ЗБРОЇ І БОРОТЬБИ)

В історії наших Визвольних Змагань у 1917-21 роках, день 31 серпня 1919 р., став **Днем Побіди зброї з'єдинених сил Української Наддніпрянської і Галицької Армій.** У цей день українські армії **спільними силами** проганяють московсько-большевицьких наїзників і здобувають столицю України — Золотоверхий Київ.

Акт злуки й соборности земель України став задокументований чинами й героїчними зусиллями українських вояків, що з усіх розлогих земель своєї Батьківщини, об'єднані єдиною **провідною зорею,** що нею є **серце України — Київ,** у кривавих боях промощували собі шлях до воріт Золотоверхого.

„Через Київ до Львова!" — це був клич змученої нерівними боями з польськими окупантами Української Галицької Армії (УГА), що відступила перед переважаючими силами ворога . . . Начальна Команда УГА, дня 4-го липня 1919 р., телеграфічно сповіщає Українську Наддніпрянську Армію, що вона переходить Збруч і вступає в боєві дії з московсько-большевицькими наїзниками.

Українська Наддніпрянська Армія отамана С. Петлюри в той час зводила криваві бої з московсько-большевицькими червоними наїзниками, що нестримно заливали щораз більші простори української землі. Рішення УГА, Українська Наддніпрянська Армія приймає як великий і **„важний історичний крок".** З тим моментом „відвічно поширюваний" Збруч, що ділив простори України на дві частини, втрачає своє „значення" й перестає бути кордоном.

Українська Галицька Армія переходить Збруч і вступає на широкі шляхи золотистих ланів пшениці під голубим блакитом подільського неба. І жалило жарою розпечене сонце, стікав піт з чола, вигризаючи очі, густо падали трупи, кров'ю багряніла земля, а вони непохитно йшли на Київ, щоб воскресити Славу Великого Володимира. Ішли, зводили криваві бої і відносили перемоги.

14-16 липня 1919 р. в Кам'янці відбувається великої ваги історична подія: Українські армії об'єднуються **в одну,** під **одним** начальним командуванням, армію українського народу. В усіх спільна ціль і один наказ: **„На Київ!"**

Забилося гарячо серце синів зелених Карпат, подільських ланів, розлогих наддніпрянських степів і галицьких сіл і містечок . . . Усі, як один, **пізнали в собі брат брата, пізнали свою силу єдности, могучість великої Ідеї і братню любов синів одного народу.** В дружньому вітанні, вогнем і щастям світились їх очі . . .

По тяжких боях 31 серпня 1919 року в столицю України — Київ, урочисто вступають бойові частини Української Армії. Враження від цієї події — величезне. **Київ здобутий!** Синьо-жовті прапори мають побідно над Золотоверхим . . . І в той час ще раз **на віки з'єдналися** душі й серця братів, синів розлогої землі української . . .

* * *

День 31 серпня 1919 р. став світлим прикладом сили й спроможности українського народу. Без чужої помочі, але об'єднаний вірою в свою національну Ідею, власними національними арміями осягає свою мету.

Українська зброя, що в руках українського вояка увінчалася перемогою і освятилася кров'ю в боротьбі за столицю України, стала зброєю цілого українського народу, що гідно держить її в руках, відстоюючи своїх прав до сьогодні.

Пізнавши свої помилки в час Визвольних Змагань, український нарід прийняв серпневі події, як **єдиний засіб** до здійснення своїх цілей. Власними силами приступив до боротьби за волю й соборність, об'єднаний під одним революційно-визвольним проводом — УГВР, в рядах своїх революційно-визвольних формацій — ОУН і УПА прямує непереможно до нової **Побіди!**

Крайовий Провід ОУН на Рідних Землях, відзначаючи день 31 серпня, в своїй відозві пише: „Цей день нагадує нам про **значення власної збройної сили народу,** нагадує про той незабутній час, коли ми були незалежні, коли ми мали свої армії, **боролись і перемагали ворогів.** Він нагадує нам і вчить, що в нас є можливість боротися й перемагати, коли тільки належно **з'єднаємо й зорганізуємо** всі розпорошені сили нашого великого народу. З тої науки ми пізнали і навчилися цінити, понад усе, значення **власної збройної сили й** пізнали, що для поневоленого народу **єдиний шлях** до волі—це **шлях революційно-визвольної боротьби"**

* * *

Мовчить зруйнована Золоверха столиця України, понуро бряжчать кайдани її синів . . . Кров'ю сплива́ють наболілі серця . . .

А в шумі вітрів пробивається брязкіт зброї, що перетинає пута поневоленої нації.

І жде Золотоверхий Київ на прихід лицарів-переможців, щоб привітати їх, як колись гетьмана Богдана, як 32 роки тому, вітав переможні з'єднані Українські Армії.

І. В.

„НА ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН..."

В останньому році на Батьківщині, як і на чужині, проблема України і її боротьба за своє визволення стає дедалі одною з найбільш актуальних проблем у великій світовій політиці й ширшій публічній думці. Такою вона є і була, розуміється, не від років, а з того часу, як виросла сучасна російська імперія, а особливо гострою й актуальною вона виявилась у останні роки, в роки, коли ця імперія уже стала безпосередньою загрозою й небезпекою для великих і вирішальних потуг світу, не кажучи вже про менші держави й народи.

Поруч з цим, російська імперія — СССР — знає і розуміє, що в можливому зударі з світовими потугами, Україна разом з іншими поневоленими народами, є тією ахілевою п'ятою, в яку імперія може дістати смертельний для неї удар. Від постави України до імперії залежить, чи втримається ще на якийсь час імперія, чи розвалиться під ударами національно-визвольних революцій.

Виходячи з цієї ситуації, СССР-російська імперія і її противники, в сподіванні збройного конфлікту між собою, надають Україні виключного значення.

В тій статті ми зачепимо лише в короткому перегляді стан політичної розгри довкола питання України з цього боку залізної заслони.

Доцінюючи ролю України в проблемі конфлікту, якого, здається, таки не можна буде уникнути, в західньоевропейській і американській політиці й політичній думці (а за ними і в практичній дії) заіснувала дуже сильна політична концепція, зміст якої полягає в тому, що російський імперіялізм можна затамувати й від нього зберегтись, чи навіть його побороти, через повалення комуністичного режиму й „демократизацію" російської імперії, цебто практично кажучи — ослабити противника, але імперії не руйнувати і всіма способами її зберігати. Сенс цієї політики, цієї політичної концепції полягає в тому, що нині наявні світові потуги бажають зберегти себе, обмежуючи лиш трохи силу, питому вагу й імперіялістичний динамізм російської імперії. Для цього висунута ідея внутрішньої „демократизації" російської імперії. Ця концепція в своїй основі виключає актуальність і суверенність української проблеми в світовій політиці, але, оскільки українського питання в реальній дії оминути й виключити є неможливо, то ця течія світової політики змагає до того, аби проблему України і діючі для її реалізації духові, матеріяльні й визвольно-ре-

волюційні сили вкласти й підпорядкувати реалізації ідеї „демократизації" російської імперії. Ця концепція і сили, які змагають її реалізувати, в засаді для України й української національно-визвольної боротьби є ворожими та були б для нас байдужими, якщо б просування цієї концепції в практичну політику не відбувалося під „українською формою", в українському одягу й українською мовою. В цьому відношенні сили західнього світу, що форсують ідею „демократичної" російської імперії і в своїй політиці намагаються її реалізувати, діють принципово тими самими методами, що й сучасна імперсько-сталінська національна політика — „українська по формі, московська — змістом". І на цій основі зовнішні політичні сили намагаються опанувати і поставити собі **на службу українську спільноту і її політику** на чужині, щоб **урухомити реалізацію цієї політики в Україні.** Це здійснюється системою зручно маскованих під українськість, чи під Україну, найрізноманітніших фікцій, за допомогою яких національна політична думка і визвольна акція була б переключувана з властивих національних аспірацій і визвольних чинів на службу „єдіній неділимій", „демократичній" на цей раз імперії. Найбільшими маркантними виявами цієї політики є такі приклади (з серії дуже багатьох того роду): пропагандивно-політична війна „Голосу Америки" — установи міністерства чужоземних справ США, провадиться з позицій політики „єдинства і неподільности" російської імперії, а радіонадачі „Голосу Америки" в українській мові є своїм змістом регіональною інтерпретацією цієї „єдино-неділимської" політики. Для кращого зрозуміння в „місцевій мові", 9 травня ц. р., Керстен, член конґресу США з Вісконсін, вніс до конґресу проєкт резолюції під назвою „Резолюція Керстена", в якій він домагається, щоб у постановах конґресу, сформулювати політику США до „100 мільйонів неросіян в СССР — наших природних союзників". В цьому довгому документі, в якому не згадано назви „російська імперія", конґресові пропонується проклямувати „право всіх неросійських народів вибрати собі форму уряду, вибрати вільну федерацію або вільним голосуванням навіть рішити про територіяльне відокремлення". Точно таке саме „право" нині має УССР в складі російської імперії-СССР. Щоб у даній країні могло відбутися національне голосування, то спочатку ця нація і держава мусить мати свою державу, уряд, поліцію, армію. Коли вона цього не має, то на цій землі повинен бути в час голосування чужий уряд, чужа держава, армія, поліція. Тоді чиї армії? Якщо не американські, англійські, чи які інші, то тільки московські! Проєкт резолюції на це не відповідає. Того роду внеску супроти Польщі, чи інших держав, про „голосування" не ставиться. Тут можуть бути найрізноманітніші відповіді „чому так", але всі вони будуть морально, формально і з кожного іншого погляду тільки викручуванням, бо, поминаючи Україну, стоїть також питання на якій моральній і юридичній основі мають за пропозиціями резолюції „голосувати" литовці, лотиші, естонці, яких державність відродилась і впала одночасово з Польщею. Може тому, що формально Естонія, Латвія і Литва „входять" у склад СССР, а Польща ні? Яка ж тоді моральна й правна вартість підложжя внесеної резолюції? Вона прямо й безпосередньо санкціонує ще свіжу, недавню збройну окупацію суверенних держав—Литви, Латвії і Естонії—Росією і такі проєкти ставиться тепер, після знищення великої частини населення цих країн, населенню, яке чинно воювало проти окупації та пропунується йому „голосувати" „за вільну федерацію" під багнетами російських „демократів" — наступників комуністичного режиму.

Можна, розуміється, найти багато людей з українськими, литовськими, естонськими і іншими прізвищами, можна московські прізвища позмінювати на українські (як один з діячів „Комітету Визволення Народів Росії" Дніпров-москаль, що грає „українця"), потратити багато грошей, щоб ці люди грали свою „демократичну" ролю в українському суспільстві, але чи це буде **справжня** велика політика супроти поневолених народів, чи може це буде „велика політика", але в лапках??

Недавно в Европі відбулася серія нарад, мітингів, „наукових з'їздів" з участю американського Гарвардського Університету і інших імпрез, на яких намагались „приватні" люди американського наукового світу й політики змонтувати під ідеями „великої демократичної російської федерації" „єдинство визвольних протикомуністичних рухів народів СССР" на чолі зі „старшим братом".

Цю новітню ,,власовщину'', на цей раз ініційовану і монтовану деякими американськими колами, не тільки національно-громадський актив різних національностей зігнорував і відкинув, активно виступаючи проти неї, але вона не найшла найменшого прихильного відгомону серед ширших мас еміграції. Ця своєрідна масова перевірка показала, що така ,,політика'' жодного успіху не має.

Ця обставина метрикальних українців, що, з доручення згаданих вгорі сил, намагаються провадити ,,єдину демократичну політику'' в українському світі, змушує вибирати найрізноманітніші форми мімікрії під Україну. Методою цієї мімікрії є підмінювання засадничих постулятів (понять) національних цілей їх фікціями: **самостійність держави** підмінюється різноманітними федераціями — світової, межиморської (інтермаріюм), ,,великої східньої'' (інтерв'ю Марголіна з кореспондентом ,,УВ'') і іншими ,,братерськими'', назовні інтернаціональними, наднаціональними конструкціями, в яких ,,старший брат'' виступає більше або менше замасковано. **Поняття держави** підмінюється соціялістичною ,,народною демократією''; **поняття волі людини,** тобто волі соціяльної і економічної самодіяльности людини, підмінюється каторжним московським соціялізмом; **поняття націоналізму,** як найглибшого стремління кожної народної спільноти до найвищого суверенного себевиявлення серед інших націй, всіляко паплюжиться і оббріхується та підмінюється спекуляцією-,,демократією''. **Нація** підмінюється ,,демократією'', яка ,,всесвітньо'' об'єднується ,,демократами'' в федерацію—передусім з москалями і іншими, щоб виницути, дискредитувати, оббріхувати, обпльовувати ,,своїх'', ,,фашистів'', націоналістів. Щоб зломити **волю** нації і її чини в боротьбі за її визволення, їй пропонує ,,демократія'' покласти всі надії ,,на американського дядюшку'' і чекати ,,щастя'', коли в обозі переможних армій ,,світової демократії'' в Україну приїдуть монархічно-спадкові ,,президенти'' і ,,ради''. Щоб **духовно-морально** демобілізувати націю і її розчленувати, серед неї будуть колотити ,,католики-православні'', ,,західняки-східняки'' і т. д., щоб у той спосіб торувати моральний шлях для ,,наукових лекцій'' на сесіях філіялів УВАН польських істориків про те, що ,,Галичина, то наша спільна земля'' і ,,не будемо про неї взаємно гризти горлянок'', а в такій ,,мирно-науково-приятельській'' атмосфері у Варшаві і Москві підписувати нові збручі і андрусіви коштом України — вже буде не важко.

А щоб ,,дружньо-приятельська'' атмосфера ставала теплішою, то українським науковцям, передусім філії УВАН у США, з ,,русского фордовського фонду'', ціллю якого є спомагання і підтримування науки і праці сил, які ,,боряться за визволення народів Росії'', відпускаються гроші. З цього фонду ,,для розвитку української науки'', що перебуває в дружніх і приятельських відносинах з московською і польською науками, уже відпущено і одержано кілька тисяч долярів та запрошено українських науковців зголошуватись і далі за ,,допомогою і опікою''.

Як можуть рядом співіснувати і мирно співжити московська й українська науки, коли відома нам московська наука є наукою про те, як гнобити, нищити і поневолювати український нарід, а українська наука мусить бути наукою про те, як з тієї московської тюрми і каторги українському народові визволитись? Чи можуть українська і московська науки — мистецтво, література, філософія — мирно жити і взаємно співіснувати, коли українська нація на життя і смерть воює з московською нацією за своє визволення? Американські доляри ,,доказують'' (,,гроші не смердять'') як бачимо, що ,,можуть''. Так, гроші не смердять, але українські люди, що їх із ,,спільної кормушки'' беруть, не тільки смердять, але дуже зловоняють.

Кожен наш читач, як і читачі інших українських (без лапок) часописів, для ілюстрації висловлених тут думок і спостережень в кожноденній нашій практиці знайде багато фактів, які ці думки підтверджують, на всіх без вийнятку відтинках життя. Знову про них нагадуємо для того, аби наша **чуйність була гострою,** щоб ми за деклямаціями про Україну і облудними туманами не втрачали орієнтації в справжній природі річей, довкола яких у світовій політиці розіграється Україна, аби її втримати в стані неволі, в московському ярмі. Керстени, директори департаментів, стейтів, професори гарвардських університетів, що намагаються вкласти Україну в домовину ,,великої східньої демократичної федерації'', не називаючи її навіть Росією, щоб не вражувати нашого вуха, є для нас чужі, а тому й нешкідливі, бо їх **урівноважують** другі, такі самі чу-

жинці, такі самі високопоставлені люди, науковці, професори, які явно-славно, перед усім світом, є в дусі і чині з нами, з Україною, за знищення російської імперії — тюрми народів. Ці чужинці, ці політики, історики, публіцисти, з яких одні стоять за Україну, а другі проти неї — за російську імперію, між собою взаємно змагаються за те, аби і політику і чини своїх держав і народів скерувати відповідно до своїх спрямовань — тобто і на користь України, чи на її шкоду. Реально вплинути на вислід цього змагання в чужому світі в проблемі України, українці можуть лише тоді, коли в українській політиці, науці, суспільній думці, літературі, пресі остаточно зникне **антиукраїнська,** чужинецька аґентура. Ця політична аґентура серед нас є і діє, так як це було й у минулому, так як це буде й у майбутньому, аж до того часу, поки не будемо мати своєї держави, свого суду і своєї поліції та комісій по дослідженні протиукраїнської діяльности українських громадян, як це нині є в демократичних країнах. Знаємо, що ці наші твердження посилять кампанію оскаженілого слинопінення „патентованих демократів", але це є правдою. Українська Держава може не бути „соціялістичною і демократичною" за рецептами наших, натхнених долярами „демократів", але суди, поліція і комісії по дослідженні антиукраїнської діяльности громадян держави будуть, а до того часу наша **моральна відпорність** на цю розкладову роботу є єдиним заборолом.

„На фронті без змін" — понад тридцять років тому, одна частина світової політики питання державної суверенности України і її відокремлення від російської імперії визнала і визнавала, поки ми її власними силами здатні були встановити і підтримувати, а друга частина її не визнавала, так і нині є. Суттєва різниця є та, що в той час справа України в своїому значенні не була безпосереднім складовим чинником проблеми відносин російської імперії до цілого світу, а нині вона піднеслась до рівня вирішального складника цієї політики, стала предметом щоденної відкритої дискусії, полеміки, політики урядів, парляментів, конґресів, університетів, а ще більше генеральних штабів. Одні з них Україну визнають, а другі поборюють.

І як тридцять років тому „соціялістичні" і „демократичні" українські партії і їх провідники назовні грали комедію „України", пактуючи з Москвою (Винниченко В., Грушевський М.), так і нині їх духовно-політичні спадкоємці, граючи цю саму комедію „під Україну", через посередництво „чесних маклерів" зі світових бірж, тайно і явно пактують з Москвою. Різниця є та, що морально-політичне співвідношення сил в українській визвольній боротьбі переминилось не на користь пактаторів з Москвою.

М. М.

В. РОСЕНКО

МОСКВА „ГНІВАЄТЬСЯ..."

В половині червня ц. р. в Москві відкрито декаду українського мистецтва та літератури. До Москви поспішили на поклін митці, письменники, поети, драматурги і т. п. Не забракло також Київського Оперного Театру та Балету, Драматичного Театру ім. І. Франка, Харківського Драматичного Театру ім. Т. Шевченка, Львівського Драматичного Театру ім. Заньковецької та багато інших.

Влаштовування таких імпрез є складовою частиною внутрішньої політики большевицької Москви. Такі імпрези мали б за пляном московської політики продемонструвати розвиток національного по формі, а соціялістичного (тобто московського) по змісту мистецтва „вільних" і „братніх" республік Совєтського Союзу.

Цим разом прийшла черга на Україну. День відкриття цієї „декади" якраз збігся з п'ятнадцятиріччям смерти московського письменника М. Горького. „Літературная газета", яка унапрямлює мистецтво й літературу в СССР на „шлях соціялізму", малощо не цілу першу сторінку присвятила М. Горькому, вміщаючи його портрет та ряд статтей під крикливими заголовками, як от: „Глашатай новой жізні", „Для счастья человечества" і т. п. Для українських „гостей", більшість яких своїм плазуванням у ніг можновладців та вихвалюванням „щасливого життя" під „ясним сонцем", „Литературная газета" відпустила вузеньку шпальту під скромним заголовком: „Открилась декада українського іскуства і літератури в Москве". Ця шпальта внизу закінчилась віршом Рильського „Народу брату". Вірш цей кінчається приниженим підлабузуванням і вихвалюванням „русскаго народа-брата": „От нашей светлой України народу русскому

хвала, тому, с ким столько лет єдіни у нас і мислі і дела".

Вже на самому початку така „скромна увага" українським „гостям" одної з головних московських газет не обіцяла нічого доброго. Можна було зразу догадуватись, що Москва покликала до себе українських „гостей" не для того, щоб побачити українське мистецтво й літературу, вона напевно була б більше рада, щоб і слуху не було про українське мистецтво, але покликала їх до себе, щоб висікти різками зухвалих хахлів за те, що вони по своїй наївності сміють думати взагалі про українське мистецтво й літературу.

Першою забрала голос московська „Правда", яка гостро накинулась на збереження в українському мистецтві й літературі „пережитків капіталізму" та „буржуазного націоналізму". Дістає облизня найвірніший московський придворний блазень Корнійчук із Вандою Василевською за лібретто до опери „Богдан Хмельницький", яку ставив Київський Театр Опери і Балету. Корнійчука обвинувачено в тому, що він оминув у лібретто клясову боротьбу, оминув „історичну правду" й написав його „без почуття відповідальности" перед глядачами. Основним об'єктом нападу „Правди" був В. Сосюра за свій вірш „Любіть Україну", якого він написав ще в 1944 р., а відтак кілька разів перевидавав.

За московською „Правдою" у вірші Сосюри „Любіть Україну" оспівувана не „соціялістична" Україна, а Україна, що стоїть поза часом, у пережитках минулого, поза участю в „будівництві комунізму"? Україна, яка не зв'язана з „родиною братських народів Совєтського Союзу". Закінчуючи аналізу вірша „Любіть Україну", „Правда" відзначує, що під такою творчістю підпишеться всякий „недруг" українського народу з „націоналістичного лагера", як Петлюра, Бандера і інші.

За „Правдою", засукавши рукави, взялась до розправи з українською підсовєтською літературою „Литературная газета" з 7.7.51 р. в статті „За принципову літературну критику". Вона стверджує, що „націоналістичні пережитки" особливо живучі. Вони проявляються саме в тому, що В. Сосюра, талановитий поет, що написав немало гарних творів, настирливо передруковував вірш „Любіть Україну".

За Сосюрою попав під критику М. Рильський за передрук вірша, написаного в 1945 р., п. з. „Роздумування". В цьому вірші, за словами „Литературної газети", М. Рильський в рік пізніше по перемозі „соціялізму" над фашизмом, під час „розгортання післявоєнного будівництва" бачить тільки „стежечку серед гущавини лісної". „Литературная газета" пояснює це, як „пережитки націоналізму" в українській підсовєтській літературі та „невмінням деяких поетів зрозуміти всю силу й красу соціялістичних перебудов, що відбулися в країні". „Безідейність цих віршів — продовжує „Литературная газета" — проявляється в тому, що поети не цінять могучого нового й задовольняються обшарпаним старим, а претендуючи на те, щоб бути поетами переходової соціялістичної нації, вони у своїй поезії, незамітно для себе самих, стають людьми відсталими".

Нагінку зроблено також на українську літературну критику, яка нові твори української літератури розглядає у своїх критичних статтях, як правило поза зв'язком з російською літературою. „Литературная газета" пише, що „критики в своїх статтях проявляють нахил надавати додатні зразки тільки й поперед усього удачних творів української літератури", забуваючи, що „поперед усього російська література є зразком майстерности для української літератури".

„Литературная газета" закінчує свою статтю словами: „Управа Союзу письменників СССР зобов'язана зробити з цього додатні й дійсні висновки, зобов'язана серйозно зайнятись питанням української літератури й літературної критики . . . без огляду на ті, чи інші літературні авторитети, заслуги, приятелювання, без огляду на погану традицію курити фіміян перед літературними іменами".

Отже, іншими, більш зрозумілими словами, офіційно проголошено новий погром української підсовєтської літератури. Становище української підсовєтської літератури, чи конкретніше — становище письменників схоже дуже до становища Рябка в байці Гулака-Артемовського „Пан та собака".

Корнійчук, Сосюра, Рильський і ін., як не плазували, як не підлещувались, як не розкладались перед своїм паном „старшим братом", але тому, що не копіювали зразків його літератури і відважились писати за своїм зразком, накликали на себе великий гнів „старшого брата". Треба сподіватися, що сталінські віршомази зі сльозами в очах, плазуючи на колінах, будуть бити себе в груди, каючись за свій „тяжкий гріх", і проситимуть помилування й прощення у „старшого брата", а частина з них невідомо куди дінеться, про яку решта цих, що остануть у живих, боятимуться й згадати.

Нагінка Москви на українську літературу й мистецтво притягнула увагу деякої частини західньоєвропейської преси, яка, в загальному, надає „пережиткам українського націоналізму" великого політичного значення.

Одна з найповажніших англійських щоденних газет „Менчестер Ґардіян" від 16.7. ц. р. вмістила велику статтю свого кореспондента п. з. „Подавлення націоналізму в Україні". Автор широко коментує статтю „Правди" „Проти ідеологічних викривлень у літературі" і зазначує, що раніше совєтська преса згадувала лише за український націоналізм на Західній Україні, а вже тепер „Правда" примушена писати про „націоналістичні пережитки" таких українських письменників, як Сосюра, а це пояснюється цим, що українського націоналізму **вже не можна ніде приховати** від сорок мільйонів українців. Це, що „Правда" стверджує, що під такими творами, як „Любіть Україну", міг би підписатись Петлюра і Бандера, говорить за те, що **цих імен уже немає сили** й рації таїти перед українсь-

ким народом. Хоч Петлюри немає живого, але Бандера живе і має на Україні, під своїм керівництвом підпільну армію, що стверджено незалежними й вірогідними доказами. Свій коментар кореспондент „Менчестер Ґардіян" закінчує кінцевими реченнями з „Правди": „Наша країна не боїться ворогів так довго, як довго існує процвітання нерозривної дружби народів совєтської вітчизни".

Як бачимо, „Правда" піднимає тривогу та боїться за „нерозривну дружбу совєтських народів", а що тієї „дружби" вже давно немає, тим самим „Правда" ствердила, що Совєтський Союз сильно загрожений зсередини. Ми не припускаємо, що Корнійчук, Рильський, Сосюра й інші, як вірні вислужники Москви, відважились так, як хочби Хвильовий, заявити: „геть від московської задрипанки!" Вони обірвавши нагайкою від свого пана, лиш заскавулять і ще більш віддано лизатимуть московський чобіт. Але немає вже сили, ні засобів, ні методів, якими можна б здушити могутньо зростаючий український націоналізм на всіх теренах України й поза Україною. Перестрашений московсько-большевицький молох панічно шукає „ворогів народу", недовіряючи навіть Корнійчукам, Рильським, Сосюрам і т. д. Український націоналізм не створив віршів і поезій Сосюри і Рильського, але він знайшов своє втілення в поезіях Гетьманця, Бреслава і інших поетів революційного підпілля. Він діє **з такою силою**, що навіть Сосюрі не можна опертися його творчому, національному стремлінню й бажанню українського народу.

Москва, смертельно загрожена підпільними національними революційно-визвольним рухами поневолених народів, провіряє своїх слуг, вишукуючи різні імпрези й настирливо шукає за літературною й мистецькою творчістю ворогів „старшого брата". І лиш в одному випадку можна визнати їй рацію, а саме, що „ніякі вороги їй не страшні" доки існує „братання й дружба" між народами „совєтської вітчизни". Це, власне, ахілева п'ята московсько-большевицького імперіялізму. Хоч ця „дружба" створена огнем і мечем, масовим винищуванням поневолених народів, концтаборами й тюрмами — однак вона є єдиною формою збереження московської тюрми народів. Про це знає добре Сталін-Джінгісхан, не хочуть тільки зрозуміти цього червоні й білі служки московських імперіялістів. Розгромлення московської тюрми народів диктується не тільки політичним інтересом усіх вільних народів Заходу, а диктується також **історичним законом і історичною конечністю, якої обійти вже не можна.**

З КРАЙОВИХ МАТЕРІЯЛІВ

На землях нашої неупокореної Батьківщини

(Суспільно-політичний огляд болехівського району за місяць липень 1949 року)

ПОЛІЦИЙНИЙ ТЕРОР, ПРОВОКАЦІЯ, СУДІВНИЦТВО

Терор у большевиків на денному порядку. Большевики безперервно практикують засідки по селах, по полі та в лісі, а також роблять провірки лісів, шукаючи за повстанцями.

Вбивства українських повстанців і цивільного населення большевики проводять постійно. Так, напр., 10 липня 1949 р. в с. Човгани большевики вбили повстанця Кіса та у звірський спосіб замучили дівчину — Сенишин Палагну за те, що вона не хотіла показати, де квартирують повстанці.

Чекісти за будь-що б'ють та арештують селян. Конфіскацію майна большевики останньо проводили у тих селян, що в їх рідні когось засуджено. Рідню, в якої сконфісковано майно, виганяють з хати та забороняють селянам принимати таку рідню до себе.

Часто трапляються також провокації, спрямовані большевиками на це, щоб попасти на слід підпільної сітки та компромітувати повстанців. В селі Свобода, 18 липня 1948 р., перебраний по цивільному большевик, ходив по селу за черешнями, називаючи себе повстанцем, і звертався до селян, щоб його сховали перед большевиками. По деякому часі прийшов чекіст і заарештував його, вдаючи, що зловив повстанця. В с. Човгани 10 чекістів Стрийського району, вдаючи повстанців, вдерлися ніччю силою до хати Андрія Сенишин, повибивали вікна, поломали двері, розбили піч, побили господаря та, пограбувавши дещо відійшли.

Але большевицька підступна провокація чекістам не вдається, бо селяни вже свідомі їх підлих підступів і не дають себе обманути.

Суд над населенням большевики постійно переводять за нездачу контингенту, за невиконання посівзаготівлі, молокопоставок і т. п. Чекісти постійно переводять арештування селян за різні підозріння. Намагаються терором та шантажем ангажувати арештованих до аґентурної роботи та по 2-3-ох днях звільнять їх з району.

ПРОПАҐАНДА І АҐІТАЦІЯ

Пропаґанду большевики ведуть усно і через пресу. В цілому районі большевики розповсюднюють щомісячно біля 48 тисяч газет, журналів, брошур і районних газет. Кожна сільрада, клюб, школа, всі заводи й установи та кожний робітник мусять

обов'язково передплачувати газети і журнали. Багатодітні матері і інваліди, які одержують допомоги, обов'язково мусять передплачувати газети, а гроші за них стягають їм при виплаті допомоги.

Мітинґи тепер відбуваються дещо рідше. Один мітинґ відбувся 2. липня в с. Гозіїв, яким проводив завідуючий аґітпропаганди — Глухенький. Він найбільше зупинився над критикою українського революційного руху, заявляючи, що ,,англо-американська буржуазія та українські націоналісти намагаються поневолити Україну та загнати український нарід у чуже ярмо, на вічне рабство''. Він різними брутальними словами очорнював українських повстанців, називаючи їх ,,куркульськими синами'' й ,,неробами''.

В м. Болехові большевики провели між робітництвом мітинґи з приводу смерти Дімітрова (болгарського прим'єра). На мітинґах вони сильно жаліли за Дімітровим та виявляли співчуття болгарському народові. По заводах переводились також мітинґи на тему виконання четвертої сталінської п'ятирічки. Відбувся також мітинґ у сільзаводі, на якому було прочитано статтю з ,,Радянської України'' про московських робітників, які зобов'язалися виконати п'ятирічку за чотири роки. Представник РК КП(б)У закликав робітників іти за прикладом москвичів. Він сам, без ніякої ухвали, написав зобов'язання, що, ніби то, робітники ,,добровільно'' зобов'язуються одноголосно піти в слід за москвичами й виконають п'ятирічку за чотири роки.

Большевицька пропаґанда найбільше уваги звертає на критику українського визвольно-революційного руху. Немає мітингу чи зібрання, щоб вони не оплюгавлювали бандерівців та не застрашували селян Сибіром і тюрмою за співпрацю з українськими повстанцями.

НАСТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО БОЛЬШЕВИКІВ

Населення відноситься до большевиків наскрізь ворожо. Большевицькі зарядження різного характеру виконує тільки під терором. Усякі ,,поставки'' й фінансові грабежі большевики стягають із селян тільки силою. Якщо б селяни не боялися терору та конфіскацій за невиконання большевицьких заряджень, то цілковито їх не виконували б.

Большевицька аґітація й пропаґанда не має жодного впливу на населення. Тому большевики мало практикують мітинґи, бо на них їм приходиться зганяти людей силою. Якщо большевики часом зорганізують мітинґ, то населення приймає їх пропаґанду, як останню брехню. Терор і провокація тільки хвилево діють на населення, а після цього населення ще більш ворожо відноситься до большевиків.

Життьова стопа населення дуже низька. Заробити грошей на прожиток не можна, а якщо і були б гроші, то купити немає що, бо в держкрамницях потрібних речей немає. Все треба купити по спекулянтських цінах. Найбільш необхідних товарів, як одяг, взуття, сільсько-господарське знаряддя, залізо, харчі і т. п. — є в так малій кількості, що ними навіть не можна забезпечити 10 відсотків населення. Біля 40 відсотків усіх товарів населення купує на ,,чорному ринку'' по спекулянтських цінах. Але й державні ціни часом вищі, як на ,,чорному ринку''.

Культурно-освітній стан населення на посередньому рівні. Хоч населення й немає де виховуватись, але воно більше національно й політично свідоме, як у воєнні роки. Воно цікавиться всякими подіями та пильно слідкує за політичним розвитком подій у світі. Свідоме, що большевицька культура для українського народу є ворожа й тому до всього, що большевицьке ставиться ворожо.. Про большевицьку культуру ніхто і слухати не хоче. В кіно, театр, чи клюби населення йти не хоче, вважаючи їх за багно московсько-большевицької брехні й пропаґанди.

Санітарний стан населення на посередньому рівні. Заразливих недуг у терені немає. Смертність є нормальна. Є однак поодинокі випадки венеричних недуг, поширених большевиками, але це тільки в поодиноких селах та в м. Болехові. Хворі лічаться в лічницях та медпунктах, які є по селах.

ІДЕЙНО-МОРАЛЬНИЙ СТАН І НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ

Нарід до церкви далі відноситься з пошаною і немає ніде явного виступу проти релігії з боку українського населення. Помимо того, що священикам заборонено відправляти Богослуження, то селяни самі йдуть до церкви та моляться, або масово відвідують манастир у Гошові.

З українським визвольно-революційним рухом, з його ідеями, населення обізнане. Знає за що ми боремось, та вірить, що **тільки боротьбою** ми зможемо визволитись з-під большевицького поневолення.

Населення дуже прихильно ставиться до підпільників і повстанців, помагає матеріяльно, розвідкою і всім потрібним до ведення революційної боротьби.

Наша боротьба й пропаґандивно-виховна робота має великий вплив на населення. Воно свідоме, що большевики — це вороги українського народу, проти яких треба боротись, і тільки **революційним шляхом можна визволити Україну.** Населення також свідоме, що треба найбільш покладатись на власні сили, бо всякі ,,визволителі'' приносять нам тільки неволю.

ЗАГАЛЬНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Інтеліґенції в райцентрі майже немає. Одиниці, які є, переслідувані владою, і живуть у тяжких матеріяльних умовах. В райцентрі є найбільше місцевих українців та переселенців з-поза лінії Керзона, але й дуже багато є східнього елементу, який звичайно займає всі керівні пости в урядах і заводах

райцентру. Між ними більшість — це москалі. Вони добре забезпечені, займають найкращі квартири, добре вбираються та влаштовують своє життя вдома на західній стиль.

Робітники живуть погано, вони сильно невдоволені, бачучи першенство в усьому москалів. До українських працюючих мас большевики ставляться байдуже. Вони не виплачують реґулярно робітникам платні, не узгляднюють жодних їх зажалень та за якінебудь домагання звільняють з роботи.

Селянство й робітники лісові й промислові до нашого руху ставляться прихильно. З большевицького режиму вони всі невдоволені. Як селяни, так робітники постійно грабовані владою. Робітники не можуть вижити з заробітної платні, а селяни так обтяжені різними грабунками, що ніколи не можуть від них обігнатись.

Наддніпрянці-українці партійні й комсомольці до нашого руху ставляться ворожо. Українці з СУЗ непартійні, які працюють по селах району вчителями, та по медпунктах, до нашого руху ставляться прихильно. При стрічах з повстанцями вони виявляють невдоволення з большевицького режиму, але мають страх перед МВД. До виконання большевицьких заряджень вони ставляться пасивно, або й неприхильно і виконують їх тільки так, щоб не попасти під суд.

Інші національності, як москалі, до нашого руху ставляться ворожо. Вони зі зброєю поборюють його і є справжньою опорою для большевицької влади.

Між усіми шарами українського населення, незалежно від місця походження, не помічається жодного виділювання. Всі шари населення можна **включити в революційну боротьбу за УССД.** У відповідний час населення збройно протиставиться ворогові. Населення найбільше розчисляє на підпілля, тобто на ОУН, які в час війни мали б повести його до здобуття УССД.

Я — й.

О. Мезько

УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА

НА СОВЄТСЬКІЙ УКРАЇНІ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ

(Закінчення)

III

ІСТОРИЧНА НАУКА НА СОВЄТСЬКІЙ УКРАЇНІ В 1939-42 РОКАХ

Звичайно, справа далеко не обмежувалася „реорганізацією", або ліквідацією наукових установ з усуненням українських істориків від наукової праці. Все ж залишалися хоч якісь, нехай спотворені наукові установи й було декілька наукових працівників, які так, чи інакше продовжували свою роботу. А головне — **справжня українська історична наука ніколи не вмирала.** Вона жила й розвивалася в численних наукових дослідах української еміґрації, вона жила у славнозвісних творах старшого покоління українських учених, і, передусім, М. Грушевського; її **невмируші ідеї жили серед широких кіл української інтелігенції** і мали великий вплив на українську молодь, навіть совєтського покоління й виховання. Спроба створити інкубаторним шляхом якусь окрему „марксо-ленінську історичну науку" на Україні (та й не тільки на Україні), завершилася повним і ганебним крахом. Отже, лишався один вихід: зробити українську історичну науку „совєтською", примусити її служити ідеям і цілям світової комуністичної революції з московсько-большевицьким проводом на чолі. Для того треба було створити нові історичні установи й посадити туди дійсно кваліфікованих, але цілком слухняних учених, які під суворим партійним керівництвом, за певною згори визначеною, актуальною тематикою, згідно з твердим календарним пляном, повинні були ретельно й віддано працювати на користь „совєтської батьківщини" й світової комуністичної революції. Зрештою, не можна було далі провадити політику абсолютного винищення історичної науки, як це робилося протягом майже десятьох років. На це були свої, справді поважні причини, яких большевики не могли ні подолати, ні усунути.

1930-ті роки — це період шаленого готування СССР до війни за світову комуністичну большевицьку революцію і, передусім, за гегемонію в Европі. Все життя величезної країни Совєтів і всіх її численних, поневолених московським централістичним большевизмом, народів, а, передусім, українського, було підпорядковано завданням будівництва страшної совєтської військової (так званої „оборонної") машини, яка мала бути скерована проти Европи. В цій т. зв. „мирній-політиці" СССР, Україні була приділена давно вже роля пляцдарму, форпосту СССР на заході. Боротьбу проти українського націоналізму, який большевики офіційно й консеквентно визнали за контрреволюційний і антисовєтський, і в процесі якої було заподіяно страшних руйнацій українській історичній науці, пов'язується з чимраз дужчою боротьбою за „совєтський патріотизм".

Ідея совєтського патріотизму, свого роду ідея „совєтської нації" (яка по-суті, була нічим іншим,

як повторною модифікацію давним-давно збанкрутованої кадетської ідеї „російської нації") поступово просякає все совєтське офіційне життя, совєтську освіту та науку, передусім, історичну. Центральне місце в понятті совєтського патріотизму, посідала ідея єдности совєтської батьківщини, як у сучасному, так і в минулому. А що наука яскраво промовляла проти іманентного існування якогось єдиного „совєтського народу", а сучасність показувала, що СССР складається з багатьох окремих, рівноправних лише формально (і то не завжди) народностей, з далеко неоднаковими інтересами й симпатіями, послужливі совєтські (передусім, московські) історики висунули ідею братерства народів СССР в минулому, особливо народів російського й українського, (та білоруського).

Але концепція „совєтського патріотизму" на українському ґрунті мала ще деякі допоміжні ідеї, які на практиці часто відігравали дуже визначну ролю. Це були: ідея „спільної боротьби двох братніх народів проти всіх їх ворогів і проти всяких спроб відокремити Україну від Росії" та ідея постійної „допомоги" з боку „великого російського народу братньому українському народові", що на практиці освячувало й узаконнювало політичну перевагу Москви над Україною в Совєтському Союзі. Все найкраще, що мала Україна, все нібито йшло з Московщини, і ясна річ, що, в свою чергу, все що забирала, загарбала собі на Україні Росія, те все український нарід нібито „добровільно" віддавав „братньому російському народові".

З оцих антиісторичних, цілком брехливих постулятів складалася ідея „совєтського патріотизму" в застосованні до України і ця ідея була інша, як теоретичне обґрунтування московсько-централістичної політики совєтської влади на Україні і, разом з тим, була програмою перетворення України на „авангард світової комуністичної революції".

Цілком зрозуміло, що в парі з цим ішло надзвичайне, яке перевершило все, що було в часи царату, ідеалізування російського історичного минулого. І тут большевики не зупинилися перед боротьбою проти своїх же власних ідеологічних богів. Як відомо, у Маркса є праця, присвячена секретній дипломатії XVII ст., де є дуже гостра оцінка історичного минулого царської Росії. На щастя большевиків, ця праця була видана (вже після смерти Маркса) Енгельсом в англійській мові і згодом стала бібльографічною рідкістю (в СССР було відомо, здається, лише два примірники цієї книжки, один у Москві, другий у Ленінграді, обидва майже неприступні для українських дослідників). Свого часу ця праця не була перекладена на російську мову. Большевики, видаючи всі праці Маркса, навіть чернетки й фраґменти, під різними претекстами не опублікували цієї праці російською мовою, безперечно тільки через гостру критику Марксом царської Росії, критику, яка цілком розбігалася з політичними цілями большевизму. Повторюючи, до-речі й не до-речі, кілька заялозених цитат з цієї Марксової праці, большевики ретельно приховували від совєтської громадськости дуже неґативну оцінку Марксом історичних діячів царської Росії. Адже ж звичайне в совєтській історіографії в кінці 1930 років розвеличування таких московських князів і царів, як Івана Калита, Івана III-го, Івана Грозного, аж ніяк не могло бути погоджене з отим правовірним марксистським твором, де дуже гостро і їдко оцінювалася діяльність московських князів, яких Маркс називає або холопами татарських ханів, або спадкоємцями їх азіятської завойовницької політики. Характерно, що в останні роки перед війною почалася в совєтській історіографії особлива кампанія прославлення царя Івана Грозного, його „державної мудрости", його „національної руської політики", „симпатій народних мас" до нього і т. д. і т. д. Навіть для людей, не дуже зорієнтованих у совєтській політичній кулінарії, було ясно, що це продиктоване було необхідністю виправдати терористичний режим Сталіна.

Не дивно, що цар Борис Годунов визнається в новій совєтській історіографії продовжувачем „руської національної політики" Івана Грозного, цар Петро І-ий стає одним з найулюбленіших героїв совєтської історіографії, літератури, мистецтва, які бачили в ньому попередника Йосифа Сталіна, а жорстокість останнього виправдували й узаконнювали посиланням на Петра І-го. Воєнне минуле царської Росії і всі її визначні полководці — Дмитрій Донской, Петро І-ий, Суворов, Кутузов, Нахімов, не кажучи вже за „героїв громадянської війни" — Ворошилових, Будьонних, і, передусім, самого Сталіна — ось улюблені теми совєтської історіографії. Всі війни царської Росії, що їх так гостро засуджувала російсько-большевицька історіографія 1920 років (в особі Покровського та його учнів), як загарбницькі, тепер всі — війни „справедливі", „прогресивні" тощо. Отож, возвеличує російська совєтська історіографія все те, що одностайно засуджувалося не тільки соціялістичною, а й ліберальною російською наукою і громадськістю до 1917 р.

Вся історія України мала бути перекроєна і перешита на цю нову большевицьку концепцію; все багатство самостійного історичного процесу українського народу мусіло бути втиснуте в прокрустове ложе ідеї „совєтського патріотизму". Розпочався, може, найтяжчий і найнебезпечніший наступ проти української історіографії. Вся традиційна величия схема українського історичного процесу була спотворена, знівечена і, по-суті, зруйнована в новій совєтській інтерпретації. Коли історія народів СССР, що замінила давній курс історії Росії, перетворилася просто на історію СССР, українська історія, як окрема наукова дисципліна, могла бути хіба тільки терпима. Отже, стародавню (до-київську) історію України було просто вилучено з історії українського народу і включено до історії СССР. Київську Русь було визнано „спільним витвором трьох братніх

народностей" — російської, української і білоруської, а такі пам'ятники української культури, як, напр., „Слово о полку Ігоревім", навіть в українській совєтській пресі, просто називалися „пам'ятниками р о с і й с ь к о ї літератури", витвором „великого російського народу" (інакше його й не називали).

Для української історії залишався тільки період Галицько-Волинської Держави XIII — XIV ст. — Литовсько-Польський період, які, звичайно, також включалися до курсу історії СССР. При цьому і в ті часи, надто ж у XVI — XVII ст. пильно дошукувалося й потворно перебільшувалося вістки про ближчі стосунки між Україною і Московщиною, з чого завжди робилося далекосяглий висновок про тяжіння українського народу до „воз'єднання" з „братнім російським народом". Велика епопея Хмельниччини називалася тепер уже не „селянською революцією", яку придушував „гнобитель українського народу", рупор дрібно-буржуазної, по суті, „контрреволюційної козацької старшини" — Богдан Хмельницький (так його називала колись „Большая Совєтская Енциклопедия") — а „визвольною боротьбою українського народу проти шляхетської Польщі" „за приєднання України до братнього російського народу" (безглуздість цього формулювання, навіть з погляду логічного, нікого в СССР не вражала). Отже, вся велитенська боротьба Богдана Хмельницького була, нібито, викликана єдиною метою — одне ярмо замінити на друге, і великий вождь українського визволення, геніяльний будівничий Української Козацької Держави перетворювався, під пером послужливих совєтських учених, на якогось аґента московської політики на Україні.

Всю дальшу історію України розглядалося під кутом зору спільних інтересів „двох братніх народів" — „великого російського й (малого?!) українського", їх „спільної боротьби проти іноземних інтервентів та загарбників", їх „спільних" економічних і культурних інтересів, їх спільної боротьби проти царського самодержавства (останній мотив все більше й більше загружувався). З цього погляду, гетьман Іван Мазепа виявлявся „зрадником", але не тільки й не стільки Росії, чи царя Петра І-го, а „зрадником українського народу". Нищення української держави й нації большевиками в 1917 — 1920 рр. називалося „соціялістичною революцією на Україні", „боротьбою українського народу проти контрреволюції" (звичайно, „за допомогою братнього російського народу"). Хоч і дозволялося вживати кілька кислосолодких фраз з приводу „колоніяльної політики царизму" на Україні, але всякі прояви української національної боротьби проти цієї політики старанно замовчувалося, надто ж у царині політичній і економічній, а й ідеологічній, за вийнятком хіба „української культури", зведеної при цьому до майже рафінованого етнографізму. Все, що йшло по лінії цієї схеми, визнавалося, проклямувалося, вихвалялося й звеличувалося, доводилося до гер-кулесових стовпів історичного неуцтва і звичайнісінького абсурду. Все, що хоч би в найменшій мірі, відхилялося від цієї лінії, все безоглядно відкидалося, замовчувалося, засуджувалося, заборонялося й проклиналося.

В такому дусі виголошування української історичної науки розвивалася вся совєтська історіографія на Україні напередодні другої світової війни. В такому напрямку ішла наукова діяльність і Інституту Історії УАН (він створений був на базі ліквідованого Інституту Історії ВУАМЛІН), який у своїх працях, з одного боку, і вивчав історію визвольної боротьби українського народу проти панської Польщі з найдавніших часів, аж до сучасности (в зв'язку з подіями німецько-польської війни 1939 р.), а з другого боку, історію об'єднання України з Росією, замовчуючи або гостро засуджуючи ті прояви самостійного українського життя, що суперечили цьому об'єднанню. „Короткий курс історії України" (1940), кілька томів „Нарисів з історії України", низка меморіяльних збірників та популярних брошур, а також інші видання Інституту, були цілковито підкорені завданням ідеологічної підготовки до грядучої війни. Ідея боротьби проти чужоземної інтервенції, в зв'язку з засудженням українського сепаратизму, так звана „спільна боротьба українського (та білоруського) і російського народів", надмірна увага до проблеми „партизанської" боротьби в минулому — все це свідчило про те, що Інститут Історії України УАН, став цілком на службу військово — політичним цілям московського большевизму. Недарма Інститут узяв активну участь у гучному святкуванні 230-літнього ювілею Полтавської перемоги Петра І-го, яке відбулося в 1930 р. на полях Полтавської трагедії. Пишуться й видаються такі „українські" твори, яким міг би позаздрити сам покійний М. Юзефович. Дух української історичної науки на Наддніпрянщині в 1939-41 рр. був угашений большевиками. Те, чого не добився страшний Єжов своїм „кнутом", те довершили вони своєю політикою „пряника". В історичній науці на Наддніпрянщині запанувала звичайна російська історична традиція, в поганенькому українському перекладі, лише прикрита фіговим листком старої антипольської ідеї української історіографії.

В найщільнішому зв'язку з цим було цілковите підпорядкування українських наукових установ московському центрові. Головний вплив на роботу Київського Інституту Історії України мусів мати Інститут Історії Академії Наук СССР. Він очолений був формально директором академіком В. Д. Грековим, учнем померлого на засланні академіка С. Ф. Платонова, а фактично керували ним комуністичні російські історики, які мали свій друкований орган — журнал „Историк-Марксист" (на Україні всі спроби дістати дозвіл на видання свого історичного журналу були марні, через рішучий опір з боку совєтської влади). Оскільки всі наукові звання й учені ступені на Україні повністю залежали від

т. зв. „Комитета по делам Висшей Школи при Совете Народних Коммиссаров СССР", зрозуміло, що і всі українські наукові установи фактично залежали від цього московського центру. Але цього мало. Інститут Історії „Всесоюзної" Академії Наук" цілком консеквентно розглядав Інститут Історії України, як один із своїх численних філіялів, так само, як „Всесоюзна", а по-суті, російська, Академія Наук завжди дивилася на УАН, як на свою провінціяльну філію, намагаючися, всупереч чинному законодавству, навіть формально підкорити собі той „київський інститут". Всі річні пляни Київського Інституту Історії України, звичайно, надсилалося на розгляд Інституту Історії в Москві. Участь Київського інституту в сесіях Московського стає традиційною, і тут не було нічого дивного: наукова інституція „меншого брата" (Україна) мусіла ж учитися у „великого брата" — російської наукової установи,хоч, правду кажучи, вчитися не було чого. Ще більш залежна була наукова продукція українських істориків у кінці 1930 р. — на початку 1940 р. від московського історичного журналу „Историк-Марксист", єдиного історичного журналу в СССР. Годі й казати, що українські наукові праці містилися там дуже рідко та й то на задвірках, позаду всяких російських істориків.

Мало було Москві принизити українську історичну науку, яку їй все ж не повелося знищити навіть у кривавих гекатомбах єжовщини 1937-38 років. Треба було примусити українських істориків визнати першість і вищість російської історичної науки, треба було прищепити тим „підозрілим українцям" почуття меншевартости української науки, її установ, її діячів. Все московське ввійшло в велику моду на офіційній совєтській Україні. Не зважаючи на те, що після смерти Д. Багалія (помер 1932 р.), М. Грушевського, Д. Яворницького (померли 1940 р.) і заслання (ще в 1930 р.) М. Слабченка, всі катедри української історії в ВУАН були вакантні, годі було й думати, щоб на ці катедри був обраний хтось з українських учених, які, хоч і в малій кількості, але все ж якимсь чудом зацілили на Україні. Натомість „обраний" був на дійсного члена ВУАН по циклу історичних наук відомий Омельян Ярославський (Губсльман), офіційний шеф усієї історичної науки СССР. А єдиним членом-кореспондентом УАН по катедрі української історії був обраний московський професор С. В. Юшков.

І це не було вийнятком. В 1938 р. на вакантну катедру історії СССР (якій, до речі, хоч і за неписаною конституцією, була підпорядкована катедра історії України) в Київському Університеті був виписаний з Ленінграду історик проф. А. Введенський, який, як виявилося, не мав формальних прав, потрібних для заміщення катедри. Зате жодний український історик „не сподобився чести" дістати катедру бодай у найглухішому російському університеті, так само, як жодний український історик не був обраний до Академії Наук СССР. Більш того, жодна українська установа (навіть Академія Наук), жоден український університет не мали права присуджувати вчений ступінь доктора історичних наук, і українські вчені змушені були шукати того докторату в Москві, або в Ленінграді.

Ясна річ, що всі ці обставини неминуче спричинилися до майже повної русифікації історичної науки на Україні. В Українській Академії Наук в кінці 1930 р. годі було почути українську мову. В 1940 р. Український Інститут Археології видає свої праці (збірник праць Ольвійської Експедиції, розвідка Л. Дмитрова „Перекоп") російською мовою. Низка інших видань УАН, і то з царини україністики, виходить також російською мовою. В 1940 р. Київський Державний Університет ім. Т. Шевченка опублікував „Труди" свого історичного факультету російською мовою, для чого деякі наукові праці, написані їх авторами в українській мові, були перекладені на російську мову. Ціла низка історичних курсів в Київському, Харківському, Одеському університетах читається систематично російською мовою.

Але все ж московському комунізмові не пощастило цілком винищити всі коріння й паростки української історичної традиції.

Це яскраво виявилося під час другої світової війни й особливо після неї, коли кращі представники української історичної науки опинилися на еміграції. Стався великий вилом у тому китайському мурі, що протягом понад два десятки років відгороджував українську історичну науку Наддніпрянщини від европейського наукового світу. Чимале значення в цьому, безперечно, належало тимчасовому об'єднанню майже всіх українських земель в 1939-40 рр. Здійснення ідеї Соборної України, нехай і в спотвореній совєтській формі, сприяло об'єднанню українських учених, зокрема істориків, з обох боків Збруча. Особисте знайомство, наукові подорожі галицьких учених до Києва й наддніпрянських до Львова, великий вплив галицького українського життя, знайомство з вільною українською науковою літературою (яка деякий час могла без перешкод діставатися на Наддніпрянщину), зв'язки галицьких українців з українською еміграцією, спільна наукова праця львівських і київських українських істориків і спільна боротьба їх проти дальшого змосковщення української історичної науки, все це мало великий вплив на дальший розвиток української історіографії.

В страшній пожежі війни на Українській Землі згоріло багато вартостей. Але в цьому очищувальному вогні, бодай на мить, розкувалися совєтські кайдани, накладені большевиками на українську науку і крізь потрощену і спалену совєтську оболонку пробився на вільну волю **могутній, непереможний і невмируший дух національної української історіографії.**

Шлях до свободи народів і людини — це розподіл московської імперії на національні держави!

В.А.Ш.

У КРИВОМУ ДЗЕРКАЛІ

(З приводу „Великодньої ночі у Москві" Б. Сміса.)

Автор книги „Три роки в Москві" Б. Сміс — американський дипломат, який був три роки в столиці СССР — Москві. Цілком зрозуміло, що для нас більше, як для кого іншого цікаве все, що пишеться чужинцями про СССР. Так і в цьому випадку ми думали, що п. Сміс занотує свої спостереження, а що найголовніше — дасть їх глибоку аналізу. А тому в тій аналізі (знову ж так думали ми) вже не буде наївности в підході до проблеми СССР, а буде розуміння справжнього реального СССР і його реальної політики. Одним словом, автор сам політик і його, як кажуть у Москві, „на мякінє нє провєдьош". Так думали ми, коли бралися читати уривок з книги п. Сміса „Три роки в Москві", що друкувався майже в усіх московських емігрантських газетах, а також у деяких українських про „Великодню ніч у Москві".

Прочитавши, розчарувались . . . Бо Б. Сміс, хоч і політик, хоч і американський дипломат, а москалі все ж таки впіймали його, як неопіреного горобця на „москоській мякінє", і провели так, як їм треба було.

Нам, що прожили добрих два десятки років у царстві „реально існуючого соціялізму" та обізнані з методами т. зв. „соціялістичного реалізму" в літературі й мистецтві, давно вже відомо, що всяка імпреза, де б вона не відбувалась з якоїбудь причини, чи нагоди, не може відбутися без детального опрацьовання режисурою Кремля і політбюра, або бодай амбасадорами кремлівського синедріону — в цьому випадку, коли така імпреза відбувається десь у Ташкенті, чи на Далекому Сході „шірокой і длінной страни радной". Така режисерія мусить бути, бо інакше може трапитися, що „соціялістичний реалізм" перестане бути соціялістичним і вийде просто реалізмом, який в СССР є таким самим „ухилом", як і всяка вільна творчість.

Катедральний Собор, у якому п. Сміс пережив візію „глибокої релігійности" москаля („Великодня ніч у Москві") стоїть, як він пише про це сам, біля самих кремлівським стін. А це значить, що режисерами цієї „глибокої релігійности" були не якісь там амбасадори, а був сам синедріон — політбюро. Тобто, були найбільші специ „соціялістичного реалізму", які цю імпрезу підготовили й поставили так, що бідний п. Сміс побачив навіть . . . „піднесення, яке світилося на обличчях тисяч людей у Великодню ніч". Не маємо причини думати, що цього „піднесення" містер Сміс взагалі не бачив, бо як уже колись відмітили психологи, що навіть „у восковій ляльці, виліпленій митцем, кожний, хто дивиться на неї, бачить відблески свого власного настрою". А ті „тисячі людей", що були в Соборі — це якраз були оті воскові ляльки, що їх режисери „соціялістичного реалізму" вишукали по цілій Москві, а може й околицях, декілька тижнів перед Великодньою ніччю готуючи видовище для чужинецьких дипломатів, які через московського „митрополита", як пише автор, були запрошені офіційно.

Містер Сміс жив в Америці, бував також в Европі, одним словом — людина західнього способу мислення й сприймання. Таким він приїхав до Москви, і такою міркою почав міряти московсько-большевицьку дійсність. На Заході церква відділена від держави, і в розумінні п. Сміса, держава, чи її уряд до справ церкви не втручаються. Діяльність церкви не обмежується державою. Містер Сміс, мабуть, думав, що так є і в СССР. Або ще й більше: в СССР релігія проголошена „опіюмом народу" самим творцем цієї держави — Леніним, отже, коли держава нічого спільного не хоче мати з „опіюмом", то в державі є Сталін, а в церкві — митрополит. Сталін, як вождь „мирового комунізму", негує церкву, а митрополит, як „вільна й незалежна церковна шишка", з цього собі нічого не робить і відправляє чудові „Служби Божі" і, на перекір Сталінові, проповідує слово „Христової істини". Коротко кажучи, містер Сміс пригадав гасло Леніна — „релігія опіюм на-

роду", але забув інше, також ленінське гасло, що „для досягнення цілі—всі засоби добрі". І от, коли б він був поставився більш уважно до своєї книги „Три роки в Москві", то напевно розділу „Великодня ніч у Москві" в ній не було б.

Для містера Сміса, з його західньоевропейським способом мислення, Сталін дозволив виконувати релігійні обряди тому, що, мовляв, побоявся світової опінії. А в дійсності, як тепер кожного дня можна переконатися кожному, то Сталінові на світовій опінії залежить рівно стільки, як тому котові Васці, що йому кухар докоряв, що той злодюга й безчесний, бо вкрав у нього, кухаря, курча. Сталін погодився на фіктивне відкриття церков тому, що „для досягнення цілі—всі засоби добрі". Рішення дозволу на релігійні відправи виникло в Сталіна не тоді, коли йому була потрібна опінія західніх потуг, а виникло тоді, коли його ґенеральні штаби **опрацьовували підбиття західнього світу.** Виходячи з цього, що західній світ — світ християнський, а тому, захищаючи християнізм, буде чинити завзятий опір атеїстичній Москві, вивели релігію „з-поза закону" і поставили її на службу собі, як один з багатьох найсильніших засобів для розброювання противника.

В 1944-45 рр. в Болгарії, Угорщині і Румунії, спостерігаючи прихід червоної армії, можна було бачити надзвичайно цікаві й повчаючі картини. Поруч з наступаючими передовими частинами, майже поруч із танками, вступали до міст і містечок великі тягарові автомашини, навантажені якимись розібраними матеріялами. Танки вулицями скеровували свій хід у бік відступаючого ворога, а ті тягарові автомашини заїжджали на майдан, розвантажовувались від таємничих будівельних матеріялів і від людей, що зараз же приймались за складання будівлі. Не більше, як за дві години, мешканці міст і містечок, не вірячи своїм очам, бачили, як на площі „виросла" церква. Церква з хрестом, з банями, що по стилю будови нічим не різнилася від довколишніх церков. Не пройшло після цього й години, як на площу струнками рядами, з хоругвами й іконами, в супроводі священика, йшли частини совєтської армії, заходили в церкву і . . . молилися. Співав хор, священик говорив проповідь, а навколо новозбудованої церкви місцеве населення, обнімаючи червоноармійців, говорило: „Ось, ви які! А нам говорили, що ви безбожники ."

А відомо ж, що на Угорщині село дуже релігійне, і антирелігійна постава червоної армії могла спричинитися до цілковитої програ угорської комуністичної партії під час виборів у 1945 році. В ті часи Москва ще давала змогу своїм сателітам бавитися в „демократію" і от, щоб не програти виборів на Угорщині, угорська комуністична партія дістала розпорядження від кремлівського синедріону творити бригади комуністів, що відбудовували по угорських селах зруйновані війною церкви. Угорські селяни також з „натхненням" плакали з радости, коли бачили таку велику „релігійність" своїх доморослих комуністів . . .

Уявімо собі, коли б такі картини був бачив на власні очі містер Сміс, які дитирамби він проспівав би тим червоноармійцям і „священикам", що під кулями, під акомпаньямент гарматніх вибухів, будували церкви й „молилися", та тим комуністичним бригадам на Угорщині, що, перш за все, відбудовували по селах зруйновані війною церкви. Бо правду кажучи, читаючи „Великодню ніч у Москві" п. Сміса відчувається, що містер Сміс, виходячи з катедрального Собору, напевно теж думав: „Ось, які ви! А я думав, що ви безбожники".

Таке саме „піднесення" на обличчях „тисяч людей", яке переконало містера Сміса про „глибоку релігійність москалів", бачило також населення підбитих міст і містечок Угорщини, Болгарії і Румунії у тих червоноармійців, що будували на майданах церкви . . . А в рік пізніше ті ж самі народи Румунії, Болгарії, Угорщини, Польщі і інших країн переконалися, що те „піднесення", що „світилося" на обличчях червоноармійців і комуністів, це не був звичайний „соціялістичний реалізм", і дійсне, правдиве піднесення на цих комуністичних обличчях бачать вони щойно тепер у крові замордованих священослужителів, у муках епископів, у знущанні над вірними і в намаганні запрягти церкву до свого московсько-комуністичного воза . . .

Так, поневолені народи це вже розкусили й зрозуміли, але п. Сміс прожив три роки в Москві й повернувся назад до Америки очарований „Великодньою ніччю в Москві" й „глибокою релігійністю" московського народу, що „мучиться" під сталінським ре-

жимом, не маючи нічого спільного ні зі Сталіним, ні з комунізмом . . . І чому ж іншим народам Заходу не вірити американському дипломатові, що московський нарід — це „невинне ягня", принесене в жертву Сталіну . . .

Ніхто інший, а тільки самий Захід сприяє московсько-комуністичному тоталітаризмові перефарбовуватись у „демократичні" барви, не зміняючи своєї властивої імперіялістичної суті й цілі. Бо, напр., зачарований московською „Великодньою ніччю" американський дипломат не хоче розуміти цього, що московський митрополит перебуває на службі сталінської політики так само, як перебуває на ній Лаврентій Берія, Андрій Громико і т. д. Він не розуміє цього, що Кремль зготував „Великодню піч" не для народу, а для нього, містера Сміса, і інших чужоземних дипломатів. Це не була справжня Великодня ніч, а театральна вистава для чужинецьких дипломатів, щоб переконати їх, а через них цілий світ, що більшої „волі" і більшої „демократії", як у Радянському Союзі, немає ніде. Тому немає чого лякатися православним вірним у всіх країнах визнати юридикцію московського митрополита.

Такою театральною виставою в катедральному Соборі сучасний московсько-большевицький уряд хотів досягти ще одного і то найважнішого для себе моменту, а саме: викликати в чужинецьких дипломатів пошану й любов до московського народу, знаючи добре, що відношення до того, чи іншого народу в державах є вислідною поставою дипломатичних представників. Знаючи добре, яке колосальне значення під час воєнного зудару має взаємопочуття воюючих між собою народів, московська політика прагне викликати сьогодні пошану й любов до московського народу. Натомість серед свойого народу, ще далеко перед початком війни, Москва вживає найогидніших засобів, щоб викликати ненависть і злобу до того народу, з яким вона збирається воювати. Так було з Україною, Польщею, Швецією і т. п. Так було в останній війні з німцями, так є і сьогодні, коли Москва, приготовляючись до збройного змагу з Америкою й Великобританією, мобілізує артистів, письменників, поетів, митців, учених і академиків на те, щоб вони розпалювали до американців і британців ненависть і злобу. І тому поети пишуть вірші й поеми, в яких виводять американців і британців як виродків, як жорстоких дикунів, людожерів, капіталістів-упирів і т. п. Академіки, типу Тарле, пишуть і виголошують цілі академічні виклади про провини американців перед московським народом на протязі всієї історії. Історики пишуть праці з часів Кримської війни й описують „жахливі злочини" англійців перед московським народом і закликають до помсти.

Так виглядає чисто московська метода готування до війни. Такою вона була протягом всієї історії російської імперії: перед збройним нападом на ворога — **викликати ненависть і злобу до нього.** Такою психо-моральною підготовою московських мас Москва доводить до цього, що маси ці уважають війну за найсвятішу річ — помсту.

У світлі цих фактів, цілком розпливається „чар" різних „Великодніх ночей". що їх час від часу приготовляє Кремль для м'якосердних чужинних дипломатів, які захопившись відтак „побожністю" московського народу, проповідують серед свого суспільства любов і пошану до москалів. І в наслідок цього, уявімо собі тепер дві сили на полі бою. Московський вояк іде з психічним наказом: „убий американця, убий британця, убий кожного, хто стоїть проти тебе, помстись за всі кривди, що їх заподіяно російському народу". А ось вояк західнього світу йде з таким психічним наказом: „перед тим, як стріляєш, пам'ятай, що московський нарід—це „жертва" большевицької тиранії, і він не відповідає за політику свого уряду, тому, як стріляєш навіть у комуніста, придивися до нього, чи він часом не розчарований совєтською владою, а якщо не розчарований, то чи не можна своєю любов'ю до нього розчарувати його в комунізмі?".

Так **психологічно підготовляються два салдати,** двох різних духових формацій і світів, які неуникнено зустрінуться на полі бою. Один з **певною метою,** прикриває свою імперіялістичну суть „світовою ідеєю комунізму", вихований у ненависті й злобі до свого противника, а другий — у своїй **політичній короткозорості** вбачає у своєму супротивникові „невинне ягня" і виховується на **настроях нігілізму.** Перший має **ясно** окреслену ціль, другий — збирається воювати з „вітряками"

Московській пропаганді, чи то червоній, чи білій успішно вдається проводити свою політику ідейно-політичного розброювання Заходу і то при помочі різних західніх дипломатів, які, подібно, як містер Сміс, по-наївному вкладають свою працю в московську скарбницю. Тому нічого дивного, що московська еміграція привітала книгу містера Сміса „Три роки в Москві" з неприхованою радістю, бо ось „у нашем палку прибіло, прибіло!" Книжка п. Сміса, хоч і протибольшевицька, але ніяк не проти,—а промосковська, і тим самим закріпила суттєві позиції московського імперіялізму.

ЗА ЯКУ ВІЙСЬКОВУ КОНЦЕПЦІЮ?

(Порядком обговорення)

„Війна є здійсненням політики збройними засобами" (Клаузевіц).

Недавно вийшло ч. 1 воєнно-наукового журналу під назвою **„Перемога"**, що його видає воєнно-наукове товариство під редакцією: начальний редактор ген. М. Капустянський, воєнний редактор полк. М. Магнатеску, технічний редактор сотн. Б. Підгайний, члени редакційної колегії: полк. І. Кисіль, Я. Курдидик, сотн. В. Остапенко, підполк. Є. Побігущий, підполк. П. Самутін.

У післявоєнні роки на еміграції ми маємо в усьому світі до 150 періодиків — газет та журналів, не кажучи про сотні виданих назв книжок, але серед них не маємо жодного періодичного видання, що займалося б спеціяльно воєнними питаннями, **питаннями організації української збройної сили,** розроблення **української воєнної доктрини, стратегії і тактики,** які мусять бути застосовувані для здійснення пляну війни з ворогами за визволення України і оборони її незалежности. Видаваний до цього часу журнал „До зброї" — орган Закордонного Представництва УГВР — містив матеріяли про боротьбу УПА, в основному, воєнно-хронікального характеру, не зачіпаючи зовсім майже питань української воєнної доктрини, організації, стратегії і тактики української збройної сили. Політичні статті цього журналу в даному разі не освітлюємо, бо вони є переважно пропагандивною публіцистикою і не мають відношення до „війни, як засобу здійснення політики".

Маємо направду дивний стан: нація останні десятиліття перебуває в стані **фактичної** збройної боротьби, а наша воєнна думка того величезного досвіду **нашої** війни і її організації не синтезує, науково не вивчає і досвідами попередників теоретично не озброює сучасне покоління наших військовиків. Не говоримо вже про те, що в нас не розроблена історія наших воєн і нашої збройної сили, що в нас немає ще й досі розробленої синтези, хоч би одної війни гетьмана Богдана Хмельницького, а ще недавні наші визвольні змагання 1917-20 років не усвідомлені і не вбрані в систему науково, теоретично розроблених поглядів. Новітні досвіди Української Повстанської Армії є **своєрідним** і **неповторним** та досі **нечуваним феноменом** в історії воєн. Якби до цього питання не підходити, а вивчення і синтезація такого факту, як діяння протягом років правильно організованої і діючої з'єднаннями понад 1000 чоловік в одному бою підпільної армії проти держав, що диспонують багатомільйонними арміями, є фактом, який здатен прикувати до себе увагу кожного військовика, а передусім українського: як організована ця політична система, що ту армію організувала й урухомила, як у цій армії організоване комплектування, система організації, навчання і вишколу, постачання, стратегія, тактика. Українського військовика в найвищій мірі цікавить система організації і тактика польської армії крайової, що відбулася в часи німецької окупації. Незалежно від того, що акт варшавського повстання в пляні національної політики і стратегії цілої оборони країни з мойого погляду (власне автор поділяє цей погляд других) був хибним, чи найменше придатним до дискусії, саме повстання і його

чин було вислідом величезної попередньої роботи польської підпільної військової організації що здатна була це повстання організувати і включити в його ряди десятки тисяч людей.

Тому поява журналу української воєнної думки викликає найжвавіше зацікавлення — нарешті ми дістанемо відповідь-науку про те, **як** організувати, **відродити** давно зліквідовану ворогом українську збройну силу — її військо, які досвіди — добрі і злі — в цім напрямку мали ми самі, наші ближчі і дальші сусіди (Фінляндія, Естонія, Латвія, Болгарія, Румунія, Сербія, Польща і другі), що в свій час своє визволення осягнули, свої армії розбудували і війну з ворогом виграли, перемогли; яка є світова практика національно-визвольної боротьби інших народів і способи відродження й перемоги їх збройних сил і, нарешті — хто є нашим ворогом, цебто з якою реальною військовою силою ми воюємо і як у цій війні ми мусимо осягнути перемогу.

З увагою я переглянув і прочитав журнал „Перемога", але відповіді на ці питання не найшов. У журналі вміщено такі статті: Еволюція військової думки, Військово-повітряні сили СССР, До питань сучасної оборони, Пропаганда, як окремий рід зброї, Піхота є королевою поля бою, Роля кінноти в сучасній війні, Боротьба з танками зблизька, Майбутній чорноморський фронт, Сучасна тітовська армія, Походження назв старшинських рангів у чужоземних арміях, Генерал Лішей, Радар, Вплив техніки на форми війни, Охорона кордонів СССР. Отже, в своїй основній масі, добрі теми для **популярного** журналу для підстаршинського корпусу, нормально існуючої армії в існуючій державі. Поодинокі статті є добре і з **технічним** знанням справи написані, але журнал, як сукупність, цілість, відштовхується від існуючої дійсности та оминає той простий факт, що ми не маємо ні своєї армії, ні своєї держави. В журналі немає стрижня — показу того, як **слово** „Україна" перетворитися має в **діло** „Україна".

В передмові редакції журналу, яка коротко відповідає на оте — як **слово** має перетворитись в **діло**, сказано:

„Досвід останніх війн на Україні 1917-22 роках, а також за останні 8 років героїчні чини УПА і революційного підпілля, переконуюче доводять, що співдія бойового фронту і повстанчо-підпільного руху, при відповідних політичних заложеннях, можуть значно облегчити перемогу Заходу над комуністичною Москвою. Вони ж уможливлять нам здійснення нашої мети".

Очистьмо цей уступ від зайвих, для вияснення основної думки, і несутєвих прикметників і прочитаймо цю фразу в чистому вигляді. Вона виглядає так: „Бойовий фронт Заходу проти Москви її переможе, повстансько-підпільні рухи, в співдії з Заходом, цю перемогу облегчать і, у висліді перемоги Заходу над Сходом, постане самостійна Україна". Отже, в основу військової концепції української військової думки покладено **леґіонову** концепцію. Українська військова доктрина визволення України відштовхується від **свого** грунту і основи, цебто військовики, об'єднавшись, розв'язали, практично кажучи, спір між УНРадою і УГВР про політичну концепцію національно-визвольної боротьби в той спосіб, що концепція „леґіонів" і **підпорядкування** їй „повстансько-підпільної" боротьби перемогла. Повстансько-підпільні рухи мали б **спиратися** на бойовий фронт Заходу. Така система поглядів теж, розуміється, існує, але в цьому випадку такі „повстансько-підпільні" рухи не є повстанськими, а **партизанськими**, цебто частковими, філіяльними якогось „бойового фронту", в даному випадку, західнього, інакше кажучи, ми маємо до діла не з **українською** військовою концепцією, а з партизанським відтинком на Україні **західньої** військової концепції, подібно до того, як у минулій війні був Ковпак партизанським відтинком **московської** військової концепції, проти німецької військової концепції.

Приставка „над комуністичною Москвою", перед означенням ворога — Москви, в цитованому уступі попала, хочемо думати, у висліді редакційної неохайности, бо не можемо припустити, щоб редакція журналу в концепції української визвольної боротьби мала на увазі ворога **тільки** комуністичну Москву, а не **всяку** іншу.

До головної статті ген. М. Капустянського п.з. „Еволюція військової думки" в якій є розділи: „Характерні риси першої світової війни під кутом стратегічним і оперативним", „Аналіза і синтеза досвіду першої світової війни", зазначимо від себе, що час уже,

щоб українська військова думка, бодай контурно, дала аналізу й синтезу другої світової війни, але в тій статті навіть не заторкнено й побіжно не висвітлено єдиного, що є на потребу української військової думки — генерального краху й розвалу військових систем, що брали участь у першій світовій війні. Ми були свідками, а багато учасниками факту, як російська імперія, що влітку 1917 р. налічувала біля 12 мільйонів вояків, на кінець 1917 р. цілковито перестала існувати, як армія. Армія Німеччини і Австро-Угорщини, що після того ще воювали до 1918 року, себто армії, які супроти Росії були переможцями, не змогли використати й малої частини своїх успіхів із приводу розвалу російської армії і також перестали існувати а на їх місце виникли армії нових країн, у тому й українська, відроджена російська армія і т.д., і т.д. Ціла мапа Европи була перекроєна, у висліді краху великих армій і держав. І дальша доля цілих націй і держав вирішувалась тим, як скоро зуміли цілі військові системи **відродитись**, чи й **наново створитись**, після довгого історичного небуття (польська армія, армії прибалтицьких держав, Фінляндії і других).

Українську військову думку передусім мусить займати питання, у висліді яких причин величезні імперські армії перестають буквально, як сніг на сопці, існувати, а другі імперські армії, переможці, висліднів своєї перемоги не можуть опанувати. Саме в тій ситуації, у тому стані „пірових" перемог, постають і творяться чи відроджуються нові поразки наших визвольних змагань 1917-22 років; у 1917 році ми своєї армії не створили, хоч до того були неповторно і виключно сприятливі умовини. Вивчення і об'єктивне насвітлення, аналіза подій на Україні і в цілій російській імперії, саме з погляду військової організації, є сторінкою нашої історії, без якої не можна зрозуміти причин нашої поразки й не можна поставити правильної прогнози на майбутнє, не можна побудувати української воєнної доктрини.

* * *

Група під командою Муравйова, наступаючи з Москви на Київ, 29 січня 1918 року перейшла по трупах крутян — оборонців Києва, але днем організації московської червоної армії, днем її заснування, Москва числить і святкує 23 лютого 1918 р., отже, майже місяць пізніше після бою під Крутами. Яким же силам, коли червона армія організована місяць пізніше, поставила свої груди українська збройна сила київського юнацького світу під Крутами; в руки яких сил дістався Київ у перші дні лютого 1918 року, якщо московська стара, царська армія вже не існувала, а нова московська червона армія, ще не народилась? Це була „червона ґвардія", якої нині московська загальна й військова література не згадує і не згадує про неї, не усвідомлює її значення й українська військова думка. Чому? На мою скромну думку тому, що це не лежить в інтересі Москви (і не тільки Москви, а й кожної імперської армії, яка розтанула й **фізично** перестала існувати, і на руїнах якої постають **нові** армії) показати і вчити, як постають **нові** армії, а з другого боку, сучасні носії української військової думки, одні — „по недомислію", а другі — зі злої волі, не хотять підіймати питання найвищої військової науки: **як починати** організацію нової своєї армії, на руїнах старої, чужої армії, бо цієї науки вони або не розуміють („по недомислію"), або цієї науки не хотять відкривати (по злій волі). Перші, у висліді того „недомислія", скеровують започаткування організації своєї армії в оперті, як леґіонового філіялу, на чужого „дядю" (Сема чи Йосифа), бо інше їхньому мисленню неприступне, а другі — це саме роблять тому, щоб ідею творення „своєї" армії загнати в слішій кут і цим творення армії вбити.

Ніяка армія, як нова, без своєї доби „красної ґвардії" не поставала а коли й поставала, то це була фікція, а не армія. Клясичним зразком такої фіктивної армії в новітній історії, була армія чехо-словацької республіки, яка постала буквально без жодного пострілу (хіба крім вишколу, або з необережности, чи непорозуміння), але й перестала існувати, як суверенна армія, теж без жодного пострілу.

Українська військова думка і наука повинна в першу чергу відповісти на питання: як постає нова, **суверенна** в своїому започаткованню і дії, армія? На це є два погляди. Коли говорити широко відомими образами в їх клясичних зразках і повній завершенності, то один із цих поглядів і концепцій, є, фіґурально висловлюючись, „швейкіянською концепцією", а другою концепцією є — „красна ґвардія". Якщо цей об-

раз кому не подобається, то може взяти собі замість „красної ґвардії" фінських „лапуасців" з 1918 р., з яких теж потім вийшла чудесна армія. „Швейкіянська концепція" спирається на „дядю Сема", а „красноґвардійська" чи „лапуаська" на себе саму. В історії наших визвольних змагань, уже в 1917 році починаючи, на руїнах старої російської імператорської армії, з перших же днів лютого 1917 року, раніш польських леґіонів, фінських „лапуасців", раніш „красної ґвардії", першими за **власну армію, за власну зброю,** хопились саме українці, а ніхто інший.

Багато з сучасних живих висловителів „української військової думки" на першому і другому українських військових з'їздах у 1917 році, замість організації Генерального Штабу Українського Війська, перетворювали ці з'їзди у соціялістичні мітинґи, на яких, зокрема на першому, дискутували про те, чи потрібна Україні армія, або пропагували йти на черговий наступ в „защіту єдіной свободной Россії". Це однак не міняє того основного факту в історії, що на всьому просторі російської імперії і на руїнах її армії скрізь відбувався масовий і всеоб'ємний процес — творення української нової армії. Сотник Тютюнник у Симферополі з 45-тисячного ґарнізону, протягом кількох тижнів, організує український полк, забравши до нього, і при тому козацьким звичаєм — добровільно всіх українців-вояків старої армії. Цей полк налічував 10 тисяч вояків. Серед нас на еміґрації є, напр., старий чорноморський моряк, що з Севастополя привів спеціяльну команду чорноморців-вояків у числі 300 чоловік, як відібрану своєрідну ґвардійську частину, для уряду держави — Центральної Ради. Старий царський генерал (гетьман Павло Скоропадський) реорганізував на український цілий 34 корпус, яким командував і розброїв та ліквідував ґвардійський московський корпус. На середньому правобережжю Дніпра, менше на лівобережжю, буквально стихійно організувалось „Вільне Козацтво" — всенародна територіяльна армія, що начислювала десятки тисяч козаків, правильно організованих в армію, яка на Звенигородщині, зокрема, **не допускала німецької окупаційної армії,** що йшла на Україну по умові з Центральною Радою. Коли командування „Вільного Козацтва" повідомило Центральну Раду, щоб на означені терени німецька армія не входила, або принаймні німецьке командування погодило дислокацію своїх частин з командуванням „Вільного Козацтва", як **армії Української Держави,** на що Центральна Рада нічого не відповіла, тоді „Вільне Козацтво," як кожна армія, що правильно розуміє свої завдання і чесно їх виконує, дала бій німецькій бриґаді та її цілковито розгромила (кілька соток убитих і ранених, ще більше полонених). Після цього післала знову звідомлення урядові через командувача цієї округи, колишнього сотника царської авіяції (зараз забув прізвище і не маю довідкової літератури — М.), якого Центральна Рада видала в руки, на розправу, німецькому командуванню. Перебуваючи в німців „у почесному аресті" цей командант звенигородської округи „Вільного Козацтва", ніби то сам застрілився.

Цілий 1917 і початок 1918 року на Україні відбувались величезні процеси, вирішального значення для долі України, **по самотворенню нової** української армії по концепції **суверенного,** а не „швейкіянського," самовиникнення і становлення, а замість творення генерального штабу армії, цей процес розкладали і нищили соціялістично-пацифістичними „з'їздами", щоб цей суверенний процес творення національної армії завершити великим злетом українського духа під Крутами, що одночасово є найбільшою ганьбою і зрадою на головах тогочасних носіїв (деякі, знову кажемо, і понині живуть і „репрезентують") „української військової думки і доктрини".

Отже, у новітній історії в роках 1917-18, ми пережили масове **революційне творення української армії.** Завданням української військової науки є освітлити і синтезувати цю добу, її практику, її хиби, її недотягнення, але ті, що ту добу мусіли б синтезувати і ту науку нам показати, мабуть, не хотять цього робити. Вони не могли б дати вияснення, наприклад, чому українську кавалерійську сотню в складі 200 шабель, організовану влітку 1917 року офіцером кавалерії В'ячеславом Липинським в м. Полтаві, генеральний секретаріят Центральної Ради, куди звернувся В. Липинський з рапортом, в склад армії не включив, **і наказано, сотню розпустити.** Саме в цей час, коли ми полки, сотні, дивізії, що вже встигли організуватись, розпускали формальними на-

казами (як от у випадку з В. Липинським), саме в цей час творилась **московська „красна ґвардія"**, опановуючи зруйнований апарат старої армії. Треба це виразно сказати і акцентувати саме той момент, що, коли сотник кавалерії, **українець,** В. Липинський дістав наказ від Центральної Ради, зорганізовану ним сотню розпустити, і себе від командування нею відставити, то полковник жандармських царських військ Муравйов, дістав призначення і наказ від Леніна з Троцьким, командувати зорганізованою ними „красною ґвардією" і взяти Київ.

Пригадуємо це і аналізуємо тому, що саботаж і зрада української політики і **військової організації** в роках 1917-18 були причиною того, що українська армія не постала. Ігнорація цього факту, промовчування й затушовування його, або викривляння і брехня, якої, до речі сказати, в усяких творах „виродження нації", або в „підставах" того нашого „виродження", що видаються і перевидаються на еміграції, а інколи просякають і за залізну заслону, відривають націю і її мислення, зокрема і в першу чергу, від правильних розв'язок і, свідомо чи несвідомо, збивають українську воєнну думку, як систему поглядів і концепцій, на „швейкіянство, на забаву в „салдатиків" і „весільних генералів".

Чому піднимаю це важке й сумне минуле? Бо наше сучасне тягне нас на стару блювотину і мерзость, а в зв'язку з тим — орієнтує на військове „швейкіянство".

Українська військова думка на завтра повинна себе готувати до того, що:

а) Війна на велику скалю для Росії є неухильна;

б) Війна не буде короткою і легкою, а довгою і кривавою;

в) Російська армія не є одноцілою, національною і не може закінчити війни капітуляцією в роді німецької капітуляції в минулій війні, а від першого дня війни в цій армії активно почнуть діяти елементи розкладу армії і її дезорганізації по національній ознаці;

г) Поразка російської армії може наступити не у висліді безпосередньої військової поразки від своїх **зовнішніх** противників, а у висліді морального і політичного розкладу та заломання, так, як це було в 1916-17 роках і в перших роках минулої війни;

д) Українська армія організуватиметься на людській і матеріяльній основі сучасної армії СССР;

е) Організаторами і командирами її будуть рядові, підстаршини, капітани, може й генерали цієї самої сучасної російської армії — новітні Тютюнники, Липинські, капітани авіяції (як от той один з організаторів „Вільного Козацтва", що розгромив і обеззброїв німецьку бригаду);

ж) Всі ці, згадані процеси, дуже ймовірно будуть започатковуватись, відбуватись та розвиватись і становити **доконані** факти ще задовго до того, як переможні противники Росії зблизяться до кордонів України, так хоч би, як це було у першій світовій війні;

з) Існуючі на Україні і діючі підпільно-визвольні рухи, з цим процесом розкладу й руїни російської армії і творення на основі її людських і матеріяльних ресурсів української **суверенної** армії, зіллються в єдиний потік і, в якийсь невловимий момент, Українська Повстанська Армія, як початковий кристалізаційний центр, чи збудник, подібно до „красної гвардії," фінських „лапуасців," перетвориться в Українську Армію, цебто довершиться той процес, **який з нашої вини,** підкреслюю — з власної свідомої вини, не завершився в 1917-18 році в Українську Армію.

„Швейкіянська" леґіонова концепція є облудною і в своїй основі фальшивою, що одночасово знесилює і політично-морально вичерпує націю та заломлює творення своєї **національної** армії. З усіх спроб і починів, що починались з неї, вийшов тільки скандал і деморалізація, в той час, як усі **суверенні** починки довершувались тими, або іншими перемогами. Тютюнник з 45-тисячного сімферопольського ґарнізону вибрав і організував полк, що зі зброєю і в організованій формі відірвався від російської армії і почав **активно** діяти, хоч би в тому мінімумі, що виділився власним чином з російської армії і оборонив себе від подавляючої маси москалів. Корпус, під командуванням ген. Скоропадського, **роззброїв** другий, московський ґвардійський корпус, київське „Вільне Козацво," в ще недовершеному організаційному періоді, дало бій німецькій бригаді і її перемогло, 300 київських школярів і студентів спромоглися на найвищий військовий подвиг — всі полягли в бою, коли не могли перемогти. В цей самий

час організовані леґіони — сірожупанна і синьожупанна дивізії, організовані в „опертю" на „західні сили", не відіграли ролі в історії відродження української збройної сили і не полишили по собі в її історії ніякого сліду.

* * *

Журнал „Перемога", маючи в собі значне число статтей пізнавально-технічного порядку, не має ні одної статті, яка давала б історичну аналізу творення української збройної сили, як минулу практику, не дає синтези ні одної події з нашої військової історії, не займається питаннями, „як виникали" нові армії (а це ж для нас єдине на потребу!), і як вислід того, не дає жодних прогноз, як будемо творити українську армію, і за яким пляном війни (доктрини) ця армія мала б воювати. Передмова ж редакції і передова стаття ген. М. Капустянського орієнтує генерально на „леґіонову концепцію" „опертя" на перемогу західніх потуг.

Журнал не має в собі **української воєнної науки**, а більшість вміщеного в ньому матеріялу, в якому деякі речі добрі, є звичайним воєнно-інформативним матеріялом, що надається для звичайного і безпретенсійного бюлетеню інформативного характеру. В цьому пляні журналу ми не розглядаємо, обмежившись лише побіжними зауваженнями, що була б особливо побажаною подача інформативного матеріялу про військову організацію, театри війни, аналіза кампаній і воєн передусім тих, які нас безпосередньо інтересують і з якими ми стикаємось, чи будемо мати до діла. Було б цікавим мати поважне і фахове насвітлення московсько-фінської війни в 1940 році, приділивши особливу увагу докладному переглядові організації, стратегії і тактики фінської армії. Цікавим є також пізнання турецької армії.

Повне ж опущення з журналу тем і проблем організації постансько-революційної армії, зокрема вивчення і синтезація організації, стратегії, тактики та бойових операцій УПА, цілий журнал робить неповним з погляду наукового розроблення української військовової науки, бо він тим, що є, нічого не говорить, як організувати реальну, а не оперту на переможний захід, українську збройну силу.

М. М.

З МАТЕРІЯЛІВ ПОЛІТ-РАДИ

УКРАЇНСЬКА ЛЮДИНА, НАРІД, НАЦІЯ, ДЕРЖАВА І НАЦІОНАЛІЗМ

I

(Порядком обговорення)

УКРАЇНСЬКА ЛЮДИНА І УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД

В основі всього для нас є **українська людина**, як жива конкретність та істотна вартість реальної органічної спільноти українських людей, що називаються — **український нарід.**

Український нарід — це українські люди (українці) в своїй природній духово-матеріяльній сукупній цілості, в якій кожен українець, як духовотворча особовість і як матеріяльно-фізична одиниця є одною з нерозривно взаємозв'язаних між собою часток єдиного життьово-творчого процесу, тому **зміст понять української людини і українського народу є один і той самий і ніякого протиставлення поміж ними не може бути.**

Тільки в українському народі і лише через нього може кожен українець реально здійснити повноту свого людського змісту та запевнити тривалість своєї людської вартости в світі, як також тільки в ньому може він взагалі забезпечити собі гідне людське існування в тривалому матеріяльному добробуті на землі: тому **український нарід є найбільшою життьовою вартістю для кожного українця.**

Властивою якістю українця, що характеризує його особовість, є внутрішньо присуща його людській природі **вищість вічних духових вартостей життя** над проминаючими матеріяльними інтересами, в чому й полягає український життьовий ідеалізм, що в цілості української спільноти творить собою благородний характер українського народу, для якого понад усе є **ідея правди,** відбита в українській народ-

ній творчості, як **українська ідея загальної життьової гармонії,** зокрема ж — гармонії духових і матеріяльних чинників життя з перевагою моменту духової творчости, як вищої мети над матеріяльним задоволенням.

Відповідною засадою в українському розумінню життя і його мети, згідно українського життьового ідеалізму та української ідеї правди, як ідеї життьової гармонії, є засада, що — **життя всього українського народу, його загальне добро, а в ньому — життя, спільне добро, сила й розвиток усіх українців — це найвища мета кожного українця.** І саме тому **цілий український нарід, а не одна якась його частина,** є вихідною й суттєвою точкою нашого світогляду.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД, ЯК УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ

Український нарід являє собою **великий европейський нарід давньої християнської культури й цивілізації,** що її релігійні морально-етичні засади і лежать в основі українського життьового ідеалізму та української ідеї правди, як ідеї життьової гармонії. Носієм і жертвенним оборонцем християнства був саме і є український нарід на протязі своєї багатовікової історії, що поставила його на межі европейського християнського та азійського нехристиянського світів з призначенням — бути не тільки заборолом, але й мостом, з'єднуючим ті два світи, та творцем їх синтези в новому єдиному світі. І саме це історичне призначення постійно визначало й визначає досі його збірну духовість, збірний характер та провідну ідею, як також його історичну долю і історичну мету.

Історичне призначення українського народу на межі двох світів зробило його **лицарем боротьби за европейську християнську культуру й цивілізацію,** але і **жертвою сваволі імперіялізмів сусідніх народів,** головно ж двох історично найголовніших, та актуальних і нині імперіялізмів — московсько-большевицького на сході та польського на заході, які, віками поневолюючи український нарід, гальмуючи його духово-культурну творчість та грабуючи його природні матеріяльні багатства, затримали його природний історичний розвиток. Тому саме в героїчній лицарській боротьбі проти цих імперіялізмів, на протязі всього свого історичного життя, формувалась творча особовість українського народу з героїчними рисами його характеру, що так яскраво відбиті в його героїчній прометеївській моралі (байдизм).

Український нарід у сучасному ступені свого історичного розвитку — це українська нація, **освідомлена найвища органічна спільнота всіх живих, мертвих і ненароджених людей українського народу від перших днів його історичного ставання аж по сьогодні. Це — молода европейська нація** в розумінні ще цілковитої невичерпаности в історичному житті сили її творчої особовости. І тільки ж у сучасну епоху має вона, а через неї — українська людина, сказати своє нове слово історії людства, як творчий підмет цієї історії, та, виконавши своє історичне призначення, здійснити свій власний образ нової дійсности — свою українську національну ідею.

Український нарід, як українська нація, є єдиною живою реальністю збірного життя всіх українських людей на землі, як у духово-творчому, так і в матеріяльно-фізичному розумінні; **отже поза українською нацією нема і не може бути ніякого повного задовільного вирішення ані одного життьового питання кожного окремого українця.** Тому саме, як втілення української людини і українських людей у їх природній правдивій суті, **український нарід, як українська нація, лежить в основі нашого світогляду.**

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА

Українська нація — це **державна нація,** історія якої складається з трьох славних періодів української державности, в яких українська держава, створена українцями на Україні, на своїй постійній і незмінній етнографічній території на Сході Европи, політично існувала в різні епохи, в різних формах: в старовинну епоху української історії, як — Київська Княжа Держава, в середньовічну епоху української історії, як — Козацько-Гетьманська Держава, та в новітню добу, як — Українська Народньо-Демократична Держава. І всі ті історичні форми української державности були зруйновані чужими, головно ж московськими й польськими імперіялістами, а зокрема в останній раз — московсько-большевицьким імперіялізмом, що окупував шляхом воєнного нападу Україну, встановивши в ній насильницький антиукраїнський режим у формі т. зв. УССР, яка є водночас також спробою фальшування української державности і проти якої (форми) йде в Україні невпинна боротьба за відновлення справжньої української національної державности, що є для українського народу життьовою конечністю, як боротьба за його дальше життя й розвиток.

Руйнування й гальмування розвитку всіх історичних форм української державности чужими імперіялізмами було і є найбільшою історичною перешкодою для нормального життя й розвитку духово-культурної творчости української нації, бо українська держава, як найвища політична організація українського народу і природна форма його національного життя — це є життьова необхідність для нього, без чого неможлива його національна духово-матеріяльна єдність та гармонійна організація всіх його духово-культурних і матеріяльно-виробничих сил для творчого виявлення в світі. Тому всі історичні зусилля й героїзм українців були і є безперервно спрямовані, в першу чергу, на відновлення української державности і гарантування в ній вільного життя й розвитку.

Українська держава є головною і постійною метою всіх історичних прагнень українців усіх поколінь, але конкретні форми української держави для кожного українського живого покоління є історично змінні і залежні від його конкретних життьових вимог, відповідно до кожночасової окресленности невпинного росту живого українського національного організму. Проте незмінною все є одна вимога: **повне національне самовизначення і повна національна суверенність українського народу-нації у своїй державі та повна незалежність від усякого наслідування чужих, невластивих українській нації зразків, отже — повна відповідність форми української держави, українському національному змісту.**

Найвищою та найвідповіднішою формою його національному змісту політичної організації українського народу-нації є цілком самостійна, соборна в межах всієї з'єднаної української етнографічної території, українська суверенна національна держава, окреслена загально, як **Самостійна Соборна Українська Держава, в якій джерелом і носієм всієї влади має бути цілий український нарід, як нація, та в якій, нарешті, знайде своє повне творче виявлення і матеріяльне втілення українська національна ідея.**

Тільки в своїй Самостійній Соборній Українській Державі й лише через неї стане українська нація поруч з іншими націями, як повновартісний співтворець історії, як її підмет, та матиме реальну можливість здійснити свою ідею правди, як ідею життьової гармонії в лоні української національної спільноти. Тому **українська нація і Самостійна Соборна Українська Держава, як зміст і форма, нерозривно з'єднані між собою в нашому світогляді.**

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

Виконуючи своє історичне призначення на межі Европи і Азії та свою загально-національну місію в світі, українська нація героїчно боролась і бореться за уможливлення для українських людей усіх поколінь здійснити межу їх людського життя на землі, шляхом творення в загальноукраїнській синтезі вічних українських духово-культурних вартостей і реалізації через них української національної ідеї правди, як ідеї життьової гармонії, та забезпечення, як засобу для цього, матеріяльно-фізичного існування, сили й добробуту української людини в органічній спільноті українських людей серед інших національних людських спільнот на землі. Отже — це була і є боротьба за життя українського народу і української людини в ньому, що відбувалась і відбувається далі, як історичне змагання української держави серед ворожих їй імперіялізмів і саме виразом цього змагання є **український націоналізм.**

Український націоналізм — це збірна воля до життя українського народу, як нації, та героїчний вияв його життя й живучости в українців усіх поколінь, що виступає назверх від героїчного княжого епосу „Слова о Полку Ігоревим", через героїчні козацькі думи і пісні, аж до героїчного українського прометеїзму Тараса Григоровича Шевченка й сучасного українського націоналізму, як одне, вічно живе в українських героїчних традиціях спільного історичного минулого та в її спільному прагненні до майбутнього; як одне їхнє природнє почуття української національної єдности, української національної окремішности й української національної гідности і як свідомість потреби й бойовий дух боротьби за незалежне існування в своїй українській національній державі. Це готовість піти на всі особисті жертви, що їх вимагає боротьба, отже — перевага спільнотного над одиничним, альтруїзму над егоїзмом в українському житті, втілення українського життьового ідеалізму в його логічній послідовности.

Боротьба за життя українського народу і української людини в ньому від початків української історії по сьогодні — це передусім героїчна боротьба за **свободу українського народу і української людини в ньому** проти всіх імперіялізмів, за творчу свободу збірної і окремої української особовости, за свободу вияву всіх творчих можливостей української духовости у властивих її національному змістові національних формах. І це означає також боротьбу за свободу від накинених чужими імперіялізмами пут залежности української людини, від матеріяльних засобів життя при несправедливих матеріяльно-виробничих відносинах та несправедливому розподілі матеріяльних дібр. Це також боротьба за свободу від власних людських недосконалостей, що загрожують появою імперіялізму у власному середовищі. В цілому — це боротьба за свободу від духового й матеріяльного пригнічення української людини як ззовні так всередині і це є суттю українського націоналізму, як виразу цієї боротьби.

Свобода для кожного українця є вартість **абсолютна**, з якою нерозривно зв'язана людська гідність українця, але свобода в межах українського народу-нації є вартість **неподільна і загально-національна**, на сторожі якої, як природня межа свободи українських одиниць-часток в українській спільноті-цілості і навпаки, стоїть українська національна християнська мораль і етика, з їх внутрішньо-українським альтруїзмом та головною засадою, що нею є справедливість для всіх у лоні українського народу-нації. І саме ідеали свободи й справедливости лежать в основі українського життьового ідеалізму та української ідеї правди, як ідеї життьової гармонії у взаємовідносинах між українськими людьми в українському народі-нації, і це властиво є ідеєю українського націоналізму.

Свобода й справедливість для українців в лоні українського народу-нації, а з тим і здійснення української християнської ідеї правди, як ідеї життьової гармонії в українському світі, можливі тільки при

умові свободи й справедливости для всього українського народу, як цілости, серед інших народів у світі, що може реально гарантувати лише Самостійна Соборна Українська Держава. Тому національна свобода й державна незалежність українського народу-нації у формі ССУД для **кожного українця мусить бути, а для українського націоналізму завжди є, на першому місці в ієрархії життьових вартостей. Отже, український націоналізм — це український національно-державницький світогляд в основі якого лежать та є його вихідною суттєвою точкою — боротьба за життя, свободу й справедливість українського народу-нації в особах українців усіх поколінь та забезпечення і гарантування їм у ССУД життьової гармонії згідно української національної і християнської ідеї правди.** І саме в тому розумінні **український націоналізм є суттю нашого світогляду.**

УКРАЇНСЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

Український націоналізм є глибоко реальним і конкретним національним змістом, українським духовополітичним рухом і, як такий, він органічно зв'язаний з українською нацією, що з її внутрішньої природи і героїчних традицій в історичній боротьбі її творчого життя він зродився. Тому український націоналізм відрізняється від інших націоналізмів настільки, наскільки український нарід, його життя і витворена в житті його збірна національна свідомість відрізняються від інших народів світу. Саме тому, як вираз збірної національної свідомости українського народу, що ніколи на протязі своєї історії не поневолював національно ніякого іншого народу, а навпаки — сам був жертвою чужого національного поневолення, український націоналізм чужий будь-якому шовинізмові, національному еґоїзмові та ненависті до інших народів-націй і єдиним його прагненням є — свобода й справедливість для українського народу-нації серед інших вільних народів-націй, з якими він бажає щиро творчого співжиття.

Свобода й справедливість, як абсолютні й неподільні вартости, це для українців є вартости не лише національно-українського, але й універсального вселюдського значення. Свідомість цього є невід'ємною частинкою життьового ідеалізму та української ідеї правди, згідно загальних людських морально-етичних засад, що також лежать в основі українського націоналізму. Тому героїчний український християнський нарід із своїм природним націоналізмом ніде й ніколи в своїй історії не переступив загально-людські морально-етичні засади та не порушив загальнолюдські ідеали свободи й справедливости, а навпаки — саме на цих загальнолюдських засад і ідеалах, органічно властивих українській національній свідомости, спирав і спирає свою ідеологію український націоналізм та служив і служить їм у героїчній боротьбі за їх здійснення для українців у лоні українського народу-нації серед інших народів-націй світу.

Національною гордістю українського народу, що творить силу української ідеї правди, є той незаперечний факт, що він, будучи сам жертвою різних чужих імперіялізмів, цілком не мав і не має свого власного імперіялізму обох його існуючих нині в світі видів: ані українського політичного імперіялізму — насильства й деспотизму українських деспотичних клік над власним народом та підбою й поневолення іменем українського народу інших народів, ані українського економічного імперіялізму — експлуатації однією українською клясою праці другої всередині самого українського народу, отже — українського капіталізму — приватного чи державного. Тому український нарід не був ніколи й не міг бути носієм, ні захисником, як національно-політичного, так соціяльно-економічного пригнічення народів і людини, а навпаки, як нарід — пригнічений національно-політично й соціяльно-економічно чужими імперіялізмами, був і є принциповим ворогом усяких імперіялізмів народів і кляс та героїчно боровся й бореться проти них, у тому числі й проти тих окремих українських одиниць, на службі чужих імперіялізмів, що зрадили український нарід-націю. Отже і український націоналізм, як вираз цієї героїчної боротьби є по своїй природі антиімперіялістичний та в своєму прагненні до гармонії людських взаємовідносин на засадах свободи й справедливости **виключає будь-яке національно-політичне і соціяльно-економічне пригнічення народів-націй і людини взагалі.**

Національно-політичне і соціяльно-економічне пригнічення українського народу і української людини в ньому — це по-своїй суті одне й те саме явище в українському житті, бо в наслідок особливостей своєї історичної долі українці все були, а останнім часом в наслідок большевицьких комуністичних імперіялістичних експерементів над ними, ще більше стали одноцілим за своїм соціяльно-клясовим обличчям народом, так, що існує реально тільки один суцільно працюючий український нарід, зрізничкований за законом природнього поділу праці на рівні трудові стани. Тому цілий український нарід, без різниці його трудових станів, має нині лише одну загальну мету — своє сокупне національне й соціяльне визволення, закріплене в своїй Самостійній Соборній Українській Державі. Здійснення цієї мети можливе тільки шляхом насильного усунення чужого, в сучасний момент московсько-большевицького імперіялізму а цим шляхом є — **Українська Визвольна Революція,** як національна й соціяльна одночасно, з природньою перевагою моменту національного, що органічно включає в себе також і соціяльні проблеми всіх шарів українського народу. **Саме речником українського працюючого народу, як цілости сучасної української нації, та Української Визвольної Революції, як національної, так соціяльної — є український націоналізм і отже таким**

чином, як націоналізм поневоленого народу, що революційно бореться за своє визволення, український націоналізм — це український революційний націоналізм.

Український революційний націоналізм нині — **це революційний національно-державницький світогляд українського народу, як цілости сучасної української нації, що в своїй революційній боротьбі за національну й соціяльну свободу й справедливість для українського народу — є універсальною революційною силою, яка прагне усунути взагалі всяке національне й соціяльне поневолення народів і людини, щоб здійснити українську ідею правди, як ідею життьової гармонії в українському і вселюдському світі. І саме український революційний націоналізм — це наш сучасний світогляд і підстава нашої ідеології.**

ЮРІЙ МОДЕСТ

ШЛЯХ СМЕРТИ

(З недрукованої повісті „Шляхами НКВД")

На всі боки, від центру Ухто-Печорських концтаборів, сотками, а можливо (і це напевно) тисячами кілометрів тягнуться невимірно величезні, непроходимі, відвічні багна Комі-Зирянської Автономної Соціялістичної Радянської Республіки (КЗ АССР). На південь багна сягають аж за місто Рибінск, до самої Москви; вони оточують з усіх боків такі міста глибокої Московщини, як Данилів, Буй, Вятку і, заливаючи своїм багнистим брудом південну концтаборову станцію Котлас, перетинають широкими смугами тундру, тобто Ойратію, аж до берегів Білого, Карського та Баренцового морів. Своїми відногами багна підпирають Архангельськ, Мурманськ, сягають на Кольський півострів, а на сході Московщини зникають десь за річкою Воркутою під Уральськими горами. Гущавина непрохідної тайги вкрила всі багна й простори Комі-Зирянської АССР. Тайговий ліс із ялини, сосни, піхти та кедри оповив глибокі трясовини й багна, буреломами перегородив ледви помітні звірячі стежки, переплутав різні річки та ріки, а, врешті, перетворившись у низькорослі кущі-корчі, устелив ними тундру та зник десь у бескидах Уралю.

Тундра і тайга — суворі й мовчазні. Вони жорстокі й невмолимі. Тут панують свої власні права й закони життя. Вони не терплять людей; без милосердя знищують кожного, хто не знає їхнього порядку, хто не виконує їхніх законів, наділених природою. Ліс-тайга — суворий і мовчазний. Тайга охороняє своє власне „щось", до якого немає доступу людині. Це „щось" заховане від стороннього ока спостерігача й недопускає у своє царство нікого. В тайзі може панувати лише дикий звір та той, хто знає її закони. Таким є зиряк-звіролов, що ціле своє життя переводить у тайзі на полюванні. Густі темні хащі лісів поглинуть усякого, хто відважиться проникнути в їхню таємницю, а болота вкриють своєю трясовиною кожного смільчака, який забажає пізнати таємницю отого невмолимого загадкового „щось". Так! . . . Це „край суворий, тішіной об'ят" . . .

І ось, якраз тут, у цих місцях на тисячі кілометрів, у лісах та багнах заховано від світу величезні місця смерти мільйонів людей — концентраційні табори СССР, які мають у судових присудах трибуналів МГВ або МВС (НКВД) назву: „ісправітєльно-трудовіє лагеря", а в офіційних назвах: „проізводствєнніє трести".

Республіка КЗ АСС — це величезний концтабір, де терплять муки й караються мільйони в'язнів. Це величезний цвинтар, рівного якому немає в світі. Перед цим цвинтарем, щодо його просторів та жнив смерти, цвинтар-Гірошіма, який постав у наслідок скинення на це місто атомової бомби — є ніщо. Коли в Гірошімі в наслідок вибуху атомової бомби загинуло 200 тисяч людей, то в концтаборах КЗ АССР загинуло вже багато-багато мільйонів. Але хто про це знає? Чий розум може уявити собі розмір цього цвинтаря? Хто скаже, або подасть статистику померлих у концтаборах!?

Комі-Зирянська АССР — країна концтаборів смерти, розподілена на окремі управління, відділи, підвідділи, пункти й „командіровки" (дрібні таборові точки). Кож-

не управління, пункт, підпункт, „командіровка" має свої назви: Котлас, Кроҳалі, Мураші, Ухто-Уса, Чібью, Крутая, Асфальтіровий рудник, Адак, Кожья-Важ, Сосновой бор, РАВ (Радієво-Активна Вода), Щугор, Ухто-нафта, Біла гора і т. д. Скільки їх усіх — кому це відомо? Всі ці пункти адміністративно об'єднані в окремі т. зв. „виробничі трести" — Сєвдоргтєллаг, Ухто-Печорлаг, Воркутлаг, Вайгачлаг і т. д.

Пустельні й сумні тут місця. Місцеве населення (комізиряне) живе малими окремими оселями „деревушками". А в „деревушке три ізби", тобто три двори. Поселюються вони понад річками, на великій віддалі оселя від оселі. Населення в більшості живе з полювання та риболовства. Ближче на південь де-не-де сіють жито, для чого викорчовують ліс. Ще садять картоплю. Далі на північ не росте нічого, крім трави, лісу, грибів і ягід. Хліба на круглий рік цілком не вистачає, тому надолужують тертою корою та полюванням. Одяг примітивний, взуття — лапті з лика. Хати темні, заялозені, задимлені, обов'язково з „полатями" та безчисленними блощицями . . .

Напевно, що ті подорожуючі, які проїздили потягами з Самари, через Вятку, Мураші, Котлас — на Архангельск, чи то у власних справах, чи то в службових ділах — слідкували задумливо розсіяним поглядом за одноманітним сумним, безбарвним краєвидом: ялина, сосна, пісок, болото . . . і знову . . .сухі корчі, обсмалені лісовою пожежою дерева, ялина, сосна, ліс, болото, пісок . . . Можливо, що блукаючий погляд пасажира випадково помічав ледви протоптану доріжку, яка розпочиналася під парканом станиці Мураші, пересікала малу полонину й зникала серед стіни щільних дерев, десь у тайзі.

Це і є початок тієї дороги, що збудована через ліси й болота на кістках в'язнів та скроплена потом і кров'ю соток тисяч замордованих енкаведистами „ворогів народу". Фактично, це не є властива дорога „шлях смерти", що розпочинається від Мурашів. Це лише стежка, яка веде через невеличкий лісок на головну дорогу. Головна дорога лежить у двох кілометрах від станиці Мураші. Один кінець тієї дороги впирається в ліс біля Мураші, де вона раптово обривається й переходить у стежку, а другий її кінець десь зникає далеко-далеко в тайзі, крутиться поміж болотами, перетинає ріки й річки, перебігає гатями й насипами, стелиться по мостах і містках та впирається десь аж у місті Наріяр-Мар (столиця Ойраті) на березі північного моря. Двірець залізниці Мураші вже належить до таборового управління „Севдоржелаг" — одного з тисячів концтаборів, що їх побудувало Головне Управління Лагерів (ГУЛ) СССР.

ГУЛас і НКВД — це одна цілістна поліційна система. Ще в 1941 р. начальником ГУЛагу був відомий кримінальний злочинець жид Берман. На посаді начальника ГУЛагу Берман працював досить довго. В часи Ягоди та Єжова був їхньою правою рукою. Залишився він також при Берії. І Ягода і Єжов „полетіли„ по наказу Сталіна, але Берман на посаді утримався. Його система виявилася ідеально-неперевершеною, відповідаючою всім засадам російського імперіялізму, згідно вчення марксизму-ленінізму-сталінізму.

Берман був колись засланий до концтаборів за бандитизм і відбув термін „ісправлєнія" ще в перших концтаборах СССР. Він опрацював і „удосконалив" всю систему організації концтаборів, зголосив свої „раціоналізаторські предложенія" до влади і за це дістав високу посаду урядовця в концтаборах. Йому першому НКВД доручило перевірити в житті ним опрацьовану систему. Ця система виявилася „подиву гідна". Виробничі пляни виконувались і перевиконувались в'язнями, концтабори стали називатись „трестами", північ „освоювалась і розбудовувалась" шаленими кроками, смерть косила людей направо й наліво, а НКВД ледво встигало постачати нової робочої сили. Від цього моменту розпочинається величезна розбудова сітки концтаборів, а поряд із цим організація ГУЛагу, начальником якого стає Берман. Слава про берманські „геройства" ходила по всіх концтаборах. Одне лише його ім'я кидало в жах в'язнів, а Берман одержував від уряду найвищі нагороди й відзначення.

Безпосереднім помічником Бермана був жид Яків Мойсійович Мороз. Жид Мороз також відбув кару 10 років у концтаборах за темні кримінальні злочини на Кавказі.

Перебуваючи разом із Берманом у концтаборах на річці Ухта, Мороз був його першим помічником у нищенні в'язнів та безпосереднім заступником Бермана. За це Мороза

призначено начальником Ухто-Печори, т. зв. „Ухто-Печорського тресту". І Берман і Мороз тепер уже одягнули уніформ НКВД, начіпили собі найвищі відзнаки старшинських рангів військ НКВД та були зараховані енкаведистами на постійну службу в ГУЛагу й одержували найвищі нагороди від партії і уряду. За будівництво в'язнями Біломорсько-Балтійського каналу, який дослівно збудований на кістках в'язнів, Берман одержав орден Леніна, не кажучи вже про орден „червоного трудового знамені".

Головна дорога, що веде в зону концлагерів, у своєму бігу розгалужується на окремі відгалуження, які закінчуються в тому чи іншому лагерному пункті, або на будівництві нового „соугородка". Закінчуючись десь у Наріяр-Марі, головна дорога немов би продовжується пароплавом через Крижане море та йде аж на острів Вайгач, за полярне коло. Перебігаючи через центр Комі-Зирянської республіки — маленьке містечко Сиктивкар — цей „шлях смерти", минаючи ухтинські нафтові вежі, йде здовж річки Ухта, завертає до Іжми на асфальтові копальні і в лагері Крутая розподіляється на дві галузі. Одна з них веде до Архангельських концтаборів, а друга, круто повертаючи направо, біжить до річки Печора, через місто Троіцько-Печорск, через вугольні копальні Щугар та впирається аж на Воркуті теж у вугольних копальнях.

Увесь простір дороги дорівнює до 3.000 кілометрів. Вона функціонує лише в зимі. З моментом, коли морози охоплюють своїм холодом вогку північну землю, коли замерзають багна, по цій дорозі щоденно пересуваються окремими колонами етапи в'язнів у кількості від 150 до 300 осіб.

У чотири лави, схиливши голови, в подертому одягу, через який визирає наге тіло, в личаках, ледви пересуваючи опухлими, вкритими ранами, ногами, йдуть щодня в'язні в далекий шлях на знищення. Йдуть обірвані, голодні, худі, виснажені. Йдуть замерзлі, злиденні, з сумними обличчями, з запалими очима, не подібні навіть до людей. У кожного за спиною запасові личаки, якийсь вузлик з мізерним майном в'язня, яке складається з ложки, якоїсь миски та кусника хліба-землі. Кожний думає тяжку думу, ледви переставляючи ноги. А дорозі немає кінця-краю . . . Ліс щільною стіною оповив дорогу з боків. Він прямо тисне — наступає на дорогу . . . Наступає своєю мовчазністю й жорстокістю. Суворо й мовчазно стоять дерева на жахливому морозі, як німі свідки тисячних кошмарних колон „ворогів народу", які щодня проходять „дорогою смерти" в безвість невідомого. Мороз досягає до 40-45 ступенів. Дерева від морозу пукають з великим гуком, немов би розривались гарматні стрільна та тяжко, з глухим стогоном надають на дорогу. Повітря від холоду немов би густе, важке, аж мерехтить. Здається, що його можна різати ножем, або набирати в посуд. А дихати тяжко, в горлі коле-давить, груди стигнуть, ніс, руки, ноги, вуха, губи дерев'яніють і відмерзають. Це шлях смерти . . .

Обабіч дорога завалена снігом у зріст людини. Тільки одна дорога, що по ній ідуть в'язні, прочищається спеціяльними командами в'язнів, що обслуговують дорогу. Вдень і вночі по тій дорозі сунуть на північ трактори типу „ЧТЗ", які тягнуть за собою величезні сани, навантажені по 10-15 тон знаряддя. Це саме необхідне знаряддя для „освоювання" півночі, бо решту замінять своєю силою, кров'ю, потом і своїми кістками — в'язні.

По тій головній дорозі, на віддалі 50-60 кілометрів бовваніють окремі хатки-халупи т. зв. „ізбушкі". Їхнє призначення є давати притулок в'язням етапу на ніч. Ці „ізбушки", збудовані з дерева, без підлоги, вікон і дверей. По середині них стоять провізоричні печі з бочок від нафти. Комина немає і дим заповняє цілу „ізбушку". Палити в таких „печах" неможливо. Причі зроблені з неотесаних палів, вкриті снігом та льодом. Але . . . після 60 кілометрового перемаршу, етап, добравшись до такої „ізбушки", падає на причі мертвий і спить до самого ранку, з тяжким сопінням, зойками, немилосердно чухаючись від блощиць, що хмарами вкривають кожну „ізбушку".

Ранком уже в п'ятій годині етап оточений конвоєм знову прямує „вперьод", дальше й дальше на північ.

Тяжко сказати, що страшніше: чи йти на смерть, на жахливі тортури, знаючи про невмолимий присуд смерти, чи бути зовсім непритомним і несвідомим про власну загибель аж до того часу, коли смерть стає перед тобою в своїй страшній постаті й рятунку вже немає.

В'язнів, які прибувають із „необ'ятного" СССР на станицю Котлас, перевіряють, переглядають, перепитують, сортують і, нарешті, одного ранку, оточивши конвоєм гонять далі „шляхом смерти" . . . І, здається, немає ні початку, ні кінця в цьому нерозривному ланцюгу колон-етапів в'язнів, що неначе привиди, неначе марево смерти ворухаються сотнями, тисячами, мільйонами на диких шляхах смерти царства червоного сатани . . .

І. З.

НЕВИННА КРОВ

Примітка автора: Описана тут подія автентична. Осінню 1943 року німці масово розстрілювали закладників, яких вибирали з-поміж найбільш свідомого й ідейного українського елементу, щоб у випадку визвольної дії або саботажу посилати їх на прилюдну смерть для застрашення населення. Подія, про яку пишемо, відбулася в окружному місті Ст., як вислід уплянованого процесу.

— Мамо, чому нам казали прийти, тут так холодно . . . — скаржився серед мовчазної товпи тонкий, діточий голос.

— Тихо, синочку, тихо! . . . — зацитькувала молода мати змерзлу дитину.

— А чому він так кричав? — діточа цікавість не втихала.

„Він" — це був німецький СС-ман, що грозив прикладом рушниці матері й дитині декілька хвилин тому, щоб зійшли вниз, на цю площу. Безпардонне „Gehen sie! Runter!" та вимовний рух раменем і крісом зробили своє. І тепер здивована й застрашена товпа народу тривала в напруженому вичікуванні: чого зганяли їх сюди — дітей, старців, жінок? А зганяли з усіх довколишніх вулиць, поки розлога площа Міцкевича, тепер Theaterplatz не була, виповнена по береги. Лунала „найвибагливіша" вояцька лайка, коли хтось опирався і сипалися часто-густо ще інші „аргументи" на здивованих і заляканих мешканців малих сумежних вуличок. Ще недавно тому зганяли в цей спосіб жидів, щоб по кількох годинах їх . . .розстріляти.

— Невже ж і нас це стріне? . . . — питався кожний у своїй душі. Уста неодної жінки тихо мовили молитви. Поліція і СС-мани густо розставилися довкруги зігнаної товпи. Ану, ще хтось схоче втікати . . .

Волоссям зігнаних людей торгав осінній, холодний вітер. На заході червоно, немов сама кров, заходило сонце. Щось зловіще й понуре тяготіло в повітрі, у вигляді людей. Люди боялися говорити голосно й переважно мовчали. Події останніх років навчили мовчати всіх, мовчати і сподіватися всього, навчили бути приготованим на все.

* * *

У дверях модерного театрального будинку появився озброєний від голови до стіп СС-ман. Іронічним допитливим поглядом міряв людей.

За ним ішов другий, третій, тридцятий, сороковий — цілий відділ. Глухо стукотіли їхні ковані чоботи об твердий брук і так само глухо, в такт кроків — стукотіли людські серця.

У дверях появився з черги стрункий темноволосий юнак зі змученим виглядом, але ясним і спокійним зором. Пристанув на мить, мов оголомшений несподіваним видом: криваве небо, сірий, як лиш може бути під час війни мовчазливий збір людей і призирливі погляди німецьких вояків. Діти перелякано тулись до матерів, а нарід мовчав, мов закаменілий.

Один із СС-манів, щось грубо крикнув і стрункий юнак, немов учунявши, попрямував далі. Руки мав зв'язані за спиною, і між товпою народу почувся притишений здавлений шепіт: „а-ах . . ."

За темноволосим, може 19-літнім юнаком, ішов довгий ряд змарнілих, виснажених постатей, у знищеній одежі, і, більш або менш певним кроком, прямували на призначене місце: під стіну старої, напів зруйнованої синагоги. Тут застигли в німому ожиданні: молоді й старші, а навіть зовсім старі. І коли за групою 76 чоловік появилися чотири молоді, гарні жінки, здавлене хлипання зібраних жінок пішло їм у слід.

„Ruhe" — крикнув скаженіючи якийсь СС-манський старшина. Він не мав співчуття й зрозуміння для цих істот, він хотів дати людям видовище, щоб раз на все цей бунтівничий нарід пізнав тяжку руку „юберменшів". Чуже зненавиджене „Ruhe" відбилося відгомоном у пустих вуличках. Нарід пригноблено вмовк . . .

З однієї з вулиць, тяжко ступаючи, вмаршував на площу ще один відділ війська. Кожний з вояків мав ручну машинову пістолю — цей-один, із нових німецьких винаходів.

Спочатку нарід глядів остовпіло. Але наразстало зрозуміле: це він має бути свідком, глядачем кривавого мордування людей, що ось там стоять напроти, яких одинокою виною є те, що безтямно кохають свій нарід, свою безталанну батьківщину.

Спазматичний плач матері малого синка вибухнув нагло: чому, защо її син, ця мала дитина, має оглядати цю жорстокість? Де серця в тих людей, цих людоїдів проклятих! Мати нервово закриває дрижачими руками очі сина полою свого плаща . . .

Вояки уставлялися перед засудженими. Вираховано один проти одного. Байдужим поглядом міряють то в'язнів, то товпу народу, навіть закурюють. Звикли до подібних історій — це для них буденна річ. Усе для „Райху", для „фюрера" — ними обожаного, тамтими зненавидженого.

Захарчав храпливий мегафон на балькоиі. Кидаючи погрози обвинуваченому українському народові і заплутуючись у похвалах на честь „фюрера", якийсь прусак відчитував зазделегідь приготовану промову. Кожне слово в ній, звернене до зібраного народу, було образою, тяжкою зневагою, що пекла, ранила до живого — але безсилля людей було непоборне . . .

Промову закінчив трикратним „Sieg heil!" а за ним голосно повторило військо . . . Яка іронія . . . Чи це ж перемога над тими безборонними закладниками, над тою зболілою товпою народу, що мовчки, з затисненими устами приймала крик німців: „Sieg heil!"

Впала коротка команда, немов загавкали собаки. Цокнули відбезпечені замки. І тоді нагло, теж мов на команду, площею пронеслось, від засуджених починаючи, величне й могутнє, дзвінке, якби не передсмертне, а воскресне „Слава Україні!". Навіть відгомін його був мельодійний, рідний, що так багато краще, привітніше звучав серед мурів рідного міста, чим горляна мова наїзника.

Товпа заворушилась . . .

В таких хвилинах не спинила б її ніяка перешкода, ніякий наказ. Десь дівся страх і пригноблення, зникла мовчанка. В очах соток народу появився вогонь. „Слава!" — лунало з усіх сторін площі, як невпорядковане, але відважне пращання; була в ньому й обіцянка пімсти, було підбадьорення на останні хвилини, але було теж щось, чого й німці не добачували: маніфестація єдности тих, що там, під муром, у вичікуванні смерти, та тих, що силою зігнані на це видовище. Маніфестація органічної і ідейної єдности, якої не перерве розстріл, не скорить знущання. Навіть чужинці, що попали в топву, зрозуміло мовчали, вшановували цю хвилину.

І тоді молода мати рвучким рухом відкрила очі сина: — дивись синочку, дивись і вчися, це нічого, що ти такий маленький . . .

Німців розлютила ця несподіванка: — „Feuer!"—заповів диким голосом „режисер" видовища і вісімдесять рівночасних стрілів заглушило людей. На мить усе прислонив легкий дим. Мов підкошені, попадали на холодний брук скривавлені постаті. Деяких у смертній аґонії добивали вдруге.

Кров червоніла потоками на бруку хідника й спливала в плиткий рівчак, мішаючись з болотом. Її солодкавий запах мішався з гризучим запахом вистрілених набоїв і передсмертним стогоном недобитих. Як симфонія мученичої смерти . . .

Нарід мовчав. У цій мовчанці було щось грізне. Люди мовчки опустились на примерзлу землю й застигли в молитвах за тих, що відійшли. Цього німці також не сподівались. Це ж акт явного бунту, єдности, симпатії. Експеремент не видержав проби . .

Голосно лаялись СС-мани, розганяли нарід домів. П'яніли з люті. Заімпровізоване на скору руку видовище не вдалося — воно стало радше відданням почести погибшим, розминулося із своїм завданням. І свою лють тепер німці виливали на нарід, що розходився.

На площі осталися тільки скривавлені, в неладі, серед калюж крови покинені трупи і німецька сторожа: німці боялися, щоб розстріляним не зробили людського похорону .

Та помимо сторожі і її уваги, вночі хтось розкинув по примерзлих трупах осінні айстри та далії, як останню їм прислугу . . .

Р.К.Б.

У ПОБІДНОМУ ПОХОДІ НА КИЇВ

(Спогади учасника)

Проминули вихром роки. Виски покрились срібною сивиною, але дух, як і колись, у незабутні часи першого революційного зриву українського народу в 1919-20 рр., залишився молодим. Фізично навіть і наймолодші з учасників цих змагань змінились, зморщки покрили обличчя, тридцять років залишили слід, витиснули п'ятно, однак, душа, ідеї, юні пориви зісталась такі ж самі, як і колись. Цим еліксіром „вічної молодости" є пережиті дні всенаціональної радости і щастя, дні незалежности українського народу, що глибоко увійшли в пам'ять, врізались у душу та стали власністю-скарбом на ціле життя. Там, у цих спогадах, що не змиє навіть всемогучий „Хронос", криється таємниця духової незмінности, джерело вічної молодости. К жна людина на свій спосіб переживає моменти особистого, чи загальнонаціонального щастя і радости, залежно від її духової структури, але, мабуть, спільною рисою усіх людей є те, що залюбки відтворюють у своїй уяві та наново переживають епізоди минувшини, які вирізняються своєю чуттєвою насиченістю. Тоді, наче у фільмі, пересуваються картини, витягнуті з духового архіву, та стають перед очима свіжими, що здається, — це все діялось не так давно, а може й учора.

Незабутній серпень пропам'ятного 1919 року. Чудові безхмарні літні дні, вагітні подіями Визвольної Революції. Шоста Равська Бригада, під командою сотн. Головінського, до якої, після розв'язання Вишкільного Коша І-шого Галицького Корпусу, зістав я, як шіснадцятирічний юнак, приділений, відпочивала в селі Карачіївцях Новоушицького району на Поділлі. Серед стрілецтва помітне хвилювання. Не відомо з якого джерела прийшла вістка, що незабаром відходимо на протибольшевицький фронт, у напрямі Жмеринки. Хто це такі большевики? — ставимо собі питання. Досі ми знали одного ворога — поляків. Хоч і раніше слова — „большевик", і „комуніст" були нам знані, але ніхто надмірно ними не інтересувався, бо наша увага була звернена проти одного ворога, через якого ми мусіли покинути нашу вужчу батьківщину — Галичину. З інформацій селян годі було собі відтворити ворога, з яким незабаром матимемо діла. Їхня характеристика здебільша була стереотипна та зводилась до такого спільного знаменника: б'ються проти панів і капіталістів, говорять по-московськи, а „фуражки" і „папахи" прикрашують червоними ленточками і зірками з молотом і серпом; серед них багато чужинців — жидів, естонців, лотишів, китайців та мадярів. Та найкращу характеристику большевиків подав господар у якого я квартирував, травестуючи скорочення РСФСР (Російська Соціялістична Федеративна Совєтська Республіка) — „Роспустілі Солдат Фронтовіков—собралі разбойніков".

Прийшов, нарешті, очікуваний нами час вимаршу на фронт. Хоч офіційно ніхто не повідомив нас про те, що відходимо в першу лінію, але не тяжко було цього догадатись. Декілька днів перед вимаршом, заряджено чищення рушниць, кулеметів, виміну ушкодженої зброї та „фасування" амуніції. Стрільці, пам'ятаючи брак набоїв на протипольському фронті, напихали ними не тільки набійниці, хлібники і наплечники, але навіть кишені. Старі вояки, з близнами ран, одержаних у Карпатах, чи над Сочею, тішились, як малі підростки, на вид такої обильности амуніції. Здалека чути було глухі постріли гармат. Врешті одного ранку вимарш. Проходимо села, містечка та зближаємось до Жмеринки. Наші австрійські уніформи не настроюють селянства до нас прихильно. Вони пригадують їм австрійські відділи з часів окупації України, які повнили ролю „карательних отрядов". Підходимо ближче до фронту. Чути вже кулеметну і рушничну стрілянину. Це 5-та Сокальська Бригада і повстанці отамана Зеленого в „козацькому герці" з большевиками. Вищупують найслабші місця в оборонній лінії противника. 6-та Бригада, після денного відпочинку, цілонічним маршом окружує з півночі Жмеринку та приходить над ранком під містечко Браїлів, перетинаючи дорогу відвороту большевицьких частин на залізни-

чому шляху — Жмеринка-Козятин. Раненько перемокші „до нитки" і невиспані, займаємо вихідні становища на краю ліса до наступу. Стрільці причаїлись у безруху й очікуванні, вп'явши напружено очі в мряку, що наче густе павутиння розстелилась по долині перед нами. Нічого не видно. У кого годинник — той стежить за стрілкою. В 5-тій годині наступ. Чи до цього часу зникне туман? Уже за 20 хвилин п'ята. Гарматній вистріл перервав тишину, що вже починала прикритись і нервувати. Це наші батерії, яких позиції находились кількадесять кроків поза першою лінією, підготовляють для нас наступ. Мряка, як під діткненням чародійної палочки, проріджується, збивається в клубки і зникає. Хлопці, жартуючи, кажуть, що це подмух гарматніх вистрілів розігнав мряку. Настрій поправляється, нервове напруження зникає. Це ж вояцтво, що не один раз заглядало в вічі смерти. Паде наказ: „Вперед". Піднімаємось швидко зі своїх становищ та розстрільною спускаємось вниз, спочатку несміливо, але згодом, підбадьорені безнастанним вогнем нашої артилерії, приспішуємо кроку, щоб скоріше перейти відкриту леваду та дістатись до перших хат містечка, що вже невиразними контурами сіріють недалеко, в перших проблесках світанку. Проходимо потічок та, проскакуючи тини, використовуючи прикриття, від вугла до вугла, проходимо базар, що розкинувсь недбало в центрі містечка, та стрибками підсуваємось до цвинтаря. Вибираю становище під розлогою старою липою, на краю цвинтаря, окопаного глибокою канавою. Ворога не видно. Не впав ні один стріл. Тільки крізь малі віконця, з укриття, виглядають стривожені обличчя мешканців містечка, що, немов би, хотіли спитати: Що це за інтрузи вдерлись до нас — червоні, чи петлюрівці? Мабуть, ні, бо в австрійській формі. Коли вже сонечко піднялось на висоту одної четвертої свого ходу по небосхилі, на горизонті, кількадесять кроків від наших позицій, неожидано, як „Deus ex machina" виринула постать вершника. Не замітивши нічого підозрілого, вершник скерував коня прямо на нас. „Стій бо стріляю!" — різко, як ножем, прорізало тишину. Вершник зупинився, зіскочив з коня, та, не прочуваючи лиха, підійшов спокійно до нас, мабуть, уважаючи нас за своїх. Гірко розчарувався, коли віднято в нього зброю. Вияснював по-московськи, що це непорозуміння, він же ж комісар червоної армії в „командіровці", а на доказ цього є в нього документи і червона зірка на правому рукаві, гаптована золотом. Попалась, значить у наші руки „шишка". Зустрілись вперше з ворогом, хоч у „мирний" спосіб. Це була тільки ластівка, що віщувала бурю. Під вечір, цього ж самого дня, розгорілись запеклі бої з большевицькими частинами, що проривались з оточення здовж залізничного шляху Жмеринка-Козятин. Частинам цим, що диспонували двома панцерними потягами, удалось розпачливим фронтальним наступом зіпхати нас з дотеперішніх позицій і, під охороною тих же панцерних потягів, вивести з окруження декілька ешельонів військового майна. Залізничні рейки, пошкоджені нашими піонерами, направили під вогнем нашої артилерії. Перед нашими очима черепашним ходом просунулось декілька вантажних довгих потягів, з яких, крізь вікна й відчинені двері, безперервним густим крісовим і кулеметним вогнем засипали наші позиції. Наші батерії, після кількох вистрілів, замокли. Мабуть, щадили амуніцію, бо до австрійських гармат її не було багато. Нас брала досада, але ми були безрадні. „Скільки там, у тих вагонах, пар чобіт вивозили большевики — думав я — а в мене один чобіт без халяви а другому теж грозила така ж сама доля". Боліло найбільше це, що до Києва прийдеться йти босо. Але нічого не порадиш. Декількох стрільців у сотні вже без черевиків. Коли в похідному маршу зближаємось до села або містечка, чет. Середович, командир сотні, відсилає їх до обозу. Мене покищо зіставляє в сотні, бо, здається, уважає, що один чобіт без халяви не приносить ще великого сорому для сотні.

Під вечір, коли зникає нам з очей останній потяг і „панцерка", піднімаємось із своїх становищ та вже вночі заквартировуємось у селі, кільканадцять вестов від Вінниці. Цілий наступний день відпочиваємо, а нашу бригаду зміняє 10-та Гал. Бригада, яка, після короткою бою, займає Вінницю, таки ж того самого ранку.

Після одноденного відпочинку вирушаємо похідними колонами до звільненої Вінниці. Тут вперше віч-на-віч стрічаємось із страхіттям большевицького терору. На подвір'ю, де містилось ЧК (Чрезвичайна Комісія —

пізніше ҐПУ, НКВД і т. д.) повно трупів чоловіків і жінок, помордованих большевиками. Вони теж у підвалах, але туди немає часу заходити. Вид помордованих із пострілом у потилицю, плач і розпач людей, що розпізнають своїх близьких, знайомих, викликують у нас глибоке духове потрясення. Ця макабрична картина у свойому змісті зроджує в нас ненависть і жажду пімсти. Ми вперше у цьому фраґменті ланцюга жахливих злочинів московського комунізму пізнали суть большевицької ідеології. Так, нам стало ясно, хто такі большевики і більш уже не ставили селянам питань для вияснення.

Ідемо вперід. Боєвий дух стрільців росте, набирає сили, відмолоджується на очах. Депресія зникає безслідно. Серед вояцтва панує настрій з часів чорківської офензиви. Селянство дедалі ставиться до нас прихильніше, вітає хлібом і сіллю, гостить ,,чим хата рада''. Хлопці тепер тільки зрідка заходять до сотенної кухні. Цей побідний похід на Київ закріплює в наших душах соборницькі ідеї, винесені з популярних оповідань Кащенка, Чайківського. Переживаємо цю дійсність, забарвлюючи її молодечою романтикою. Ворог панічно відступає на цілому фронті, не лишаючи навіть арієргардних частин, для прикриття відвороту. Посуваємось маршовими колонами широким шляхом у напрямі Бердичева. Селяни інформують нас, що в Бердичеві багато жидів, тому і називають його — ,,Беркоградом''.

Ми на периферіях Бердичева. Наші батерії з Лисої Гори, покритої комплексом казармових, переважно двоповерхових будинків і колосальною галею ,,аероплянної станції'', як звуть її бердичани, обстрілює рідким вогнем залізничну станцію. В місті густа рушнична стрілянина. Це наша кавалерійська сотня, що в'їхала перша в місто, зустрілась напевно з відступаючими большевицькими відділами. Боєвим порядком сходимо вниз по склоні гори і входимо в місто. Подорозі кидаю рештки моїх чобіт. Були вже так подерті, що на поросі або болоті залишались сліди пальців. Стидно трохи, але нічого не порадиш. У східньому напрямі, десь не так близько, почули сильну детонацію. Напевно вилетів у воздух міст, або якісь магазини з боєприпасами — промайнула думка, не знати лиш хто це зробив: большевики, чи наші партизани, що діяли в запіллі ворога. Попереду нас, уже поза містом, знову відкрилась кулеметна і рушнична стрілянина, а, час від часу, було чути вибухи ручних ґранат. До сотника Качмаря, командира II-го курення, що в той час із своїм адьютантом находився біля 7-мої сотні, під'їхав кінний-вичик, та зголосив, що кінна сотня натрапила на сильний опір ворога, який з позицій, зайнятих на товаровій станції, заваленої ешельонами, не тільки відстрілюється, але робить спроби їх контратакувати. Позиції кінної сотні на краю цвинтаря, до якого підходимо. ,,Буде гаряче, — на мить промайнуло мені, — як у Браїлові''. Нервове напруження, яке завжди у воякові постає перед боєм, щезло, як тільки пригадав собі про чоботи. Починаю міркувати ,,категоріями босих ніг''. Ану ж, оці ешельони, якими загружена ціла станція, дістануться в наші руки, тоді напевно і взуюся, і вберуся та кину геть австрійський однострій, що з таким недовірям відносяться до нього наші ,,дядьки''. Розсипались у розстрільну. Ворог близенько і видно голим оком, як поміж вагонами проскакують схилені сильветки бійців. Але між ними не видно порядку, навіть для новобранця, замітна метушня, нервова біганина, хоч не дають себе ще зіпхати із зайнятих ними позицій. Бій розгоряється, стрілянина зливається в один грізний акорд, у якому годі розрізнити поодинокі постріли. Не було навіть чути, як заїхала одна наша гармата, таки в першу лінію піхоти, і одним однісіньким вистрілом ,,фольтрефером'' спричинила експльозію амуніції в панцерному ворожому потязі. Подмух був так сильний, що позривав нам шапки. Замовкли кулемети і рушниці, тільки порозкидані вибухом гарматні стрільна, експльодують ще тут і там, довкола розбитого вагону. Підводимо голови і отягаючись стаємо та трохи несміливо висуваємось з-поза дерев. Ворога не видно, а може лише притаївся. Хто його знає, краще бути обережним. Тихо всюди, навіть амуніція вже не експльодує. Хтось із стрільців, ще напівголосно, крикнув: Ей, хлопці, большевики вже втікли! А хлопцям не треба було це два рази повторяти. Зразу ж кинулись бігом у напрямі вагонів, а ,,боса команда'' наперід. Їх — не догониш. Прибігли задихані та по вагонах, а там повнісінько воєнного добра: шинелі, ,,ґімнастьорки'', ремені, ,,похідні сумки'', черевики, чоботи, шкіра — стільки майна, що не перелічиш. Його вистачить не для одної бригади, але

для двох, або й більше. Ціла бригада, включно з артилерією, кінною сотнею, технічною частиною і обозом, убралась у нові однострої. На моїх ногах знайшлись новенькі чоботи, а в похідній торбі — пара запасних черевиків. Уже командир сотні, коли доїжджатимемо до якоїсь оселі, не скаже: „босяки" на вози. Шоста бригада, мабуть, від початку свого існування не була так добре одіта і озброєна, як після бою в Бердичеві. А все те сталось завдяки одному роєві з піонерського відділу бригади, що, прокравшись стежками і лісками в запілля ворога, висадив залізничий міст на шляху Бердичів — Київ, куди збирались відступати большевики. Всі ті ешельони разом із бронепоїздами, що так безкарно проїжджали перед нашими очима в Браїлові, дістались у наші руки. Крім того добиччю бригади став санітарний поїзд з лікарями, санітарним персоналом і великим запасом ліків та хірургічного приладдя, якого брак, так пекучо відчувала Українська Армія в час революційних змагань.

(Закінчення буде)

А. ДОНЦОВ

„СПІВАНИК УПА" — УНІВЕРСАЛ НОВОЇ УКРАЇНИ

Припадково попав мені в руки **„Співаник УПА"**, видання ЗЧ ОУН і Братства б. Вояків УПА ім. Св. Юрія Переможця.

Перший і останній співаник я читав ще в XIX віку. Хоровими співами я не захоплююся, тому хотів лиш перекарткувати книжку й відложити на бік. Та, почавши читати, я відложив її на бік лише тоді, як скінчив останню сторінку.

Поезії? Поезій у справжньому сенсі слова я там знайшов мало. Але знайшов щось більше від того. Звичайно, коли родиться на світ щось нове, не тільки людина — то **„ллється кров і рветься крик"** (Л. Українка). Ці, зроджені серед крови пісні — це голосний крик нової України, яка сповіщає світові, що вона прийшла на світ: що **вона живе, жити хоче і жити буде**, хоч би всі сили зла завзялися на неї.

В цих піснях я знайшов **універсал** цієї нової України — ясний, чіткий, твердий і певний себе. Воскресний дух утоптаної в землю справжньої, **прадавньої, нової, вічної України.** То на одній, то на другій сторінці блисне на читача слово, вираз, ідея, як у Шевченка, як у Котляревського, або літописів козацьких чи старо-київських. А коли ці ідеї уняті не завжди в бездоганну поетичну форму, то це не сором для авторів пісень, а для тих реномованих поетів, які мають уха і не чують, як повз них стогне й гуде грізна доба; яких охляле серце не в стані більш дати щось тій добі рівносильного. Бо де є дух живий, там він виливається у відповідну форму, скорше чи пізніше. Де цей дух відлетів, розпадеться й форма.

Ці пісні — читаємо в передмові — **„відтворюють широку скалю небуденних почувань"**, а „творились вони в хвилинах, **коли холоне кров у жилах і перестає бити серце**". В наші емігрантські будні, з їх намаганням сховатися за „мур" підлого самохвальства, зрівноважених „реалістичних" Швейків; з їх „обріями" нудних „неяскравих кольорів" тваринної розперезаности „свобідної людини" — вривається цей скромний „Співаник", як подув гострого й свіжого повітря в темний сопух сажі...

Звертає увагу, що Братство б. Вояків УПА назвало себе Братством ім. Св. Юрія Переможця. Пригадується Св. Юр Львівський, пригадується „сила Архистратига Михаїла" протектора Києва і козацтва. Ідеєю Божої сили, що помагає віруючим у боротьбі зі злом, цією ідеєю перейнята вся книжка, як перейняті нею поезії Шевченка, Теліги і деяких нових поетів (Бори, Карпенка-Криниці, Боєслава). При цьому ідея Бога в'яжеться в піснях тісно з ідеєю національної місії України: **„Ми славим правду, Бога, новий світ"**, який збудувати — є їх покликанням. **„За Бога, за правду, за святу Україну"; „Переможем духа злого, Боже, сили дай!"; „З нами правда, з нами Бог"** — ці два поняття своєї правди міцно сплетені в одно, подібно, як у Шевченка.

Почуття своєї місії — широкого розмаху. Україна має не лиш себе визволити, але й показати шлях світу, що лежить у злі: **„На злочин світу станем"**, збудуємо новий світ, поваливши старий світ **„орд чужих загарбників"**. Свою місію сприймають, як містичну місію вищого духового порядку: **„Життя звернемо ми на новий шлях"**. Мріють про **„могутню Україну"** і вірять, що **„нам на Сході володіти, і володіти будем ми"**.

Гасла, з якими ця нова Україна йде у бій — це не „грабуй награблене", а гасла духового порядку; безнастанно стрічаємося з виразами: **за славу, за честь, за землю святу, за „Святої Софії дзвони", за Божу правду.** Це ж споконвічні ґетові гасла лицарства України, від старого княжого Києва, через козацтво, до наших днів. Додати б до цього ще гасло „за віру". Сила віруючого духа, якого не вбити — лунає з тих пісень; певність — **„долю переперти"**, **„роздерти присуд смерти"**, повороти смертю смерть — нагадує їх духових предків з XIII

і XVII віків. Вони боряться не за матеріяльні, а за ідеалістичні цінності: за вільну людську душу, закуту в ланцюги, мстяться за „зневаги, за знущання", за **„потоптану народну честь"**.

Є в них велика пошана й віддання історичній традиції нашої землі: **„До бою кличуть нас віки"**, кличе кров козаків, Нечаїв, гайдамаків, Довбушів. Ворог, проти якого йдуть, у їх очах — „варвар-займанець". Слова, уживані на його означення, своїм „шовінізмом" довели б до гістерики вчорашніх і сучасних „прогресистів". Боротьба з ним — їх життя, їх стихія, їх поезія. Вони свідомі конечности цієї боротьби. Держави цементуються **„залізом, кров'ю і завзяттям"**. На ясні зорі, на тихі води — зброя лиш прокладає шлях. З ворогом Україну **„розсудить лиш залізо й кров"**. Нова доля зацвіте лиш на могилах борців за неї. **„Ні сліз, ні ридань, ні прокльонів, держава — це кров і залізо, свобода — це вістря мечів"**. Лицарська „краля пишна" — це не дівчина, це війна. Понад усе рідніший їм ліс, як колись запорожцеві — Великий Луг.

Пісні на стор. 123, 126, 159 — це повні поезії гімни партизанській війні. Усе їх „віpую" — це повний **етичний** кодекс, кодекс **чести** нового лицарства, яке цю честь, землю, Бога й правду ставить понад усі особисті прив'язання й вигоди. Такий є кодекс чести і нової жінки молодої, але і старої матері, що так нагадує тип козацької жінки Шевченка (стор. 82).

Є в цих піснях те, що може найважніше з усього: свідомість нового „дружества" й покликання, що не мітичний „народ", а власне вони мають здійснити велику місію України. **„Крізь пекло мук"** — вони **„титани духа, титани рук"** мають нарід вести й будити; вони на власних плечах пронесуть свій хрест, як симбол завтрішньої перемоги: вони — „чисті серцем" і сильні духом.

Як слушно згадує передмова; цим своїм новим окремим духом — оці пісні УПА — відрізняються від пісень Усусусів, Січових Стрільців, від доби тодішніх визвольних змагань. Розмахом і могутністю нашої давнини — віє від них.

Поява цього „Співаника" як поява творів Бори, Карпенка-Криниці, Боєслава, Корибутяка — свідчить, що література наша почала відвертатись від нудних самозахвальних апологетів „буденної сірої людини" з її буденними (часто брудними) радощами Швейків — до давньої героїки „титанів" героїчних наших днів.

П. КАРИЙ

ХТО КОМУ РІДНЯ?

На 9-му з'їзді КП(б)У, в 1925 році, відомий кривавий спец від „українських справ" Л. М. Каганович у своїй доповіді заявив: „Ми будуємо нову державу, державу українську. Адже української держави не було протягом сотень років. Контрреволюційні групи створювали на Україні не державу, а пляцдарм для контрреволюційної роботи проти большевиків... Нам кажуть — ви фактично перебуваєте під керівництвом Москви. У нас, у кожного українця, що є в комуністичній партії, як також у кожного чесного позапартійного українця є одна лише відповідь на це: „Бути під керівництвом червоної Москви — найбільша честь для робітника й селянина-українця".

Так заявив Каганович ще в 1925 році, а 25 років пізніше, в грудні 1950 р., майже точнісенько переспівала це „Радянська Україна", яка пише: „Минуло 25 років від 9-го з'їзду КП(б)У. Український нарід під керівництвом старшого брата успішно розправився з недобитками куркульсько-петлюрівського бандитизму. Різні вислужники гітлеризму та агенти міжнароднього капіталу були й будуть нещадно нищитись. Це ті, що сидять у темних кутках, в лісах, в своїх криївках, щоб завдати удар ножем у спину працюючим колгоспним масам України".

Для кагановичівських „чесних українців" — членів партії — бути на послугах у „старшого брата" — це „найбільша честь". Але для українського народу, який веде революційно-визвольну боротьбу — це найбільша ганьба. Факт є фактом, що „старший брат", чи він перебуває на Україні, чи в Москві, в червоній армії, чи десь на еміграції, він усюди старається нищити український нарід, як націю, щоб зробити з нього своїх слухняних рабів. Тому то цей „старший брат" усюди з запіненими устами гарчить на українських націоналістів, прикладаючи всіх зусиль, щоб їх, якщо не знищити, то хоч скомпромітувати. Хто наївно вірить у „добре серце" „старшого брата" — той, . . . чемно кажучи, є „дурний аж крутиться" . . . На жаль у нас і таких не бракує. Вони ще вірять, що „старший брат" своїми обіцянками в майбутньому створить самостійну українську державу і надасть їй відповідні незалежні права. Хоч такій глупоті немає границь, але дивним те є, що на такий гачок ловляться також і деякі „тоже українці".

Не так давно в Аргентині, на зібранні російського національно-воєнного союзу „Суровец" (чорносотенці), їхній ідеолог Холмстон заявив: „Урахуйте панове, що ми мусимо протидіяти українській визвольній революції. Якщо ми не зможемо їй протиставитись — це для нашої єдино-неділимої родіни — Росії буде явна смерть".

Цілком зрозуміло, що національно-визвольна ре

волюція на Україні і на інших теренах поневолених большевизмом народів, матиме свої закони. Кожний москаль, чи кожний посіпака й вислужник Москви, кожний її наймит є і буде ворогом української державности. Тому дуже дивно, що сьогодні деякі українські емігрантські партії стараються переконувати загал української еміграції, що майбутнє української нації, її державности і самостійности лежить у руках партійного кадру КП(б)У, в руках тих, що сьогодні служать вірними псами Москві, сповняючи ролю ката свого народу.

Не менш дивним є і цей факт, що ті самі еміграитські угруповання майже всю діяльність, ініціятиву й енергію присвячують боротьбі з тою частиною українського визвольного руху, яка находиться поза межами України, цебто — Закордонними Частинами Організації Українських Націоналістів. Однозвучність, аналогія, однодумність у поборюванні українського визвольного руху між тими деякими емігрантськими угрупованнями, особливо поодинокими їх діячами, і лайливими наклепами большевицької преси часто така велика, що не відомо лише, хто кому рідня? Особливо тон писанини і висловів п. І. Багряного і „Українських Вістей", крім лайки, є прямо формою наказу й підчинення, мовляв: „підпережись поясом, запни ґудзика, стань на струнко і слухай, бо начальство говорить, а начальству питань не ставлять. Воно само їх ставить і на них же відповідає! . . ."

В наслідок цього, серед низового кадру УРДП, подібно як і в її верхівці, витворюються цілком неправильні, а навіть шкідливі українській визвольній справі, поняття про національні, соціяльні і політичні проблеми українського народу. Ті поняття в більшості запозичені з большевицької системи думання та позбавлені рідного національного українського ґрунту. Недавно в одній розмові з кількома багрянівцями, яка проводилася в дружній і щирій атмосфері, вони заявили дослівно так:

„Ми проти большевицьких колгоспів — ми за кооперацію поголовно всього населення (большевицький колгосп, це теж — „сельско-хозяйственная артєль" — П.К.) . Бо ж який вихід можемо знайти з того положення, що є нині в Україні? В Україні всі села сколективізовані і, якраз, у ту колективну форму УРДП вкладає свій зміст . . .".

На питання, як уявляють собі сучасний стан колективізації? — один з них відповів: „На Україні села тепер немає. Всі хати зруйновані, бувші садиби розорані, а замість хатів, збудовано один великий чотириповерховий будинок, з громадською кухнею, з загальними залями до спання, однією їдальнею і т. п. і там живуть селяни".

Ми щиро розсміялися з такого твердження, але по-суті ми побачили, що власне такими невірними образами сучасної України вбивається вільний, творчий дух, так притаманний українському народові і його традиціям, а витворюється штучне поняття, що ось, мовляв, хочемо чи не хочемо, український нарід уже так зжився з колгоспом, що з конечности, колгоспна система господарювання мусить залишитися в майбутній українській державі.

Багато з нас бачило власними очима існуючий стан в Україні, знову й сьогодні ще маємо можливість, завдяки крайовим звітам і матеріялам, бодай приблизно відтворити справжній образ українського села і міста. І як бачимо, що села ще існують, існують ще й хати, вулиці і деяка садиба. Який вигляд мають ті хати, які ті вулиці, який розмір цих присадибних приділів і т. п. — це інша справа. Але сьогодні на Україні, хоч убоге і обдерте, село ще існує, як незаперечно існує український селянин. Хоч большевики намагаються зробити з нього колгоспника, але в душі він залишився селянином-українцем індивідуалістом.

Та не тільки в соціяльному питанні УРДП вносить бацили, які паралізують здоровий вияв національної духової структури українця. Ось, напр., відкриймо 23-ту сторінку брошури п. І. Багряного „Дніпро впадає в Чорне море". Там пишеться, що гетьмано-бандерівці намагаються посіяти на Україні бацили громадянської війни, що вони і лише вони, намагаються стати в проводі України, що оті гетьмано-бандерівці солідаризуються зі Сталіним бо хочуть з лиця землі змести „кадри", на які покладає УРДП. Далі п. І. Багряний впевняє, що там, на Україні, обійдуться без проводу гетьмано-бандерівців, бо провід буде спрочивати в руках Хвильових і т. п. Кому й пощо така писанина потрібна, бо хіба ж ніхто, в цьому числі і сам п. І. Багряний, не повірить у це, що він пише. Творити партії на еміграції нікому не заборонено, тож і п. Багряний, створивши на еміграції свою партію, міг би далеко кращу знайти для неї функцію, ніж ту, яку вона зараз сповняє. Бо хіба ж розбиття суспільно-громадських, наукових і політичних установ, а навіть церков, при постійному барабаненню про „український" тітоїзм, не приносить чести для п. Багряного і його партії, а для українського народу є явно шкідливою роботою. Поборюючи український визвольний рух, п. Багряний і його колеги повинні пам'ятати, що „оті вожді", які створили революційно-визвольну організацію і втілили в життя український національно-визвольний рух, ще в ті часи, коли п. Багряний ходив під стіл пішки, ніколи не мріяли про „вождівство" і про владу в Україні.

Українські націоналісти-революціонери не мріяли й не мріють про „вождівство" і багато-багато з них, які полягли на полі слави, доказали своєю смертю й кров'ю, що єдиною ціллю їхнього життя — була боротьба за УССД. І сьогодні на Землях, ОУН, УПА й УГВР не чекають, коли прийдуть на Україну багрянівці, щоб „змобілізувати" партійні кадри до боротьби за Україну, але ведуть безперервно геройську боротьбу з московськими наїзниками.

Ми не думаємо, що п. Багряний, тому що був трохи в совєтських концтаборах, цим придбав собі так великі „заслуги" перед українським народом, щоб

тепер безкарно міг затрувати його душу. А зрештою, хто в СССР не сидів? Там сидять мільйони в концтаборах і можемо сміливо твердити, що принаймні дві треті сучасної нової еміграції сиділо в концтаборах, як політ-в'язні, хоч Богу душу були винні. 1936-38 рр. — це якраз той період, коли в концтабори пішли навіть найідейніші партійці, прокурори, слідчі НКВД, не кажучи вже про простих смертних носіїв ворожнечі проти радянської влади — селян, робітників і інтелігенції. Тож немає чого робити з п. І. Багряного „мученика" за український нарід.

По-діточому смішним виглядає писанина п. Багряного, що бандерівці, немов би то, „повтікали" до „Гонолюлю, чи до канадійських негрів, або до парагвайських мавп" (багрянівський стиль висловів!) і мріють там про „вождівство". Бо хіба ж у парагвайських пралісах, чи арґентінських чакрах, або в Гонолюлю немає багрянівців? Хіба ж вони там не появилися від „пітікантропуса", а напевно таки від п. Івана Багряного з Нового Ульму.

Сьогодні, на девятому році боротьби з московськими окупантами на Землях, п. Багряний почав мріяти про свою владу в Україні та барабанить, що тільки „кадри" УРДП, спираючись на кадри ВКП(б) „звільнять" Україну і створять справжній „український демократичний" уряд. Трохи запізнився п. Багряний . . . На Землях України український нарід, об'єднаний довкола своїх революційно-визвольних формацій — ОУН, УПА і УГВР, веде завзяту й нещадну боротьбу якраз із цими кадрами ВКП(б), на які п. Багряний намагається орієнтувати УРДП і наївних хахлів-неокомуністів. Ми знаємо, що п. Багряний з його „кадрами" докладає всіх зусиль, щоб разом з ворогами України знищити визвольно-революційний рух на українських землях, щоб приготовити місце для себе, для своєї партії і кадрів ВКП(б). Але українське революційне підпілля перетривало не лише довгі роки осамітненої боротьби в найтяжчих умовах, але закріпило й розширило засяг свого діяння і створило міцну основу для національно-визвольної революції. І незалежно, чи будуть сприятливі умови, чи ні — національно-визвольна революція на Україні зрушить усі українські народні маси на бій з московськими імперіялістами й кадрами ВКП(б), щоб раз на все увільнити українську землю від наїзників і віддати в руки її одинокого господаря-властителя — українського народу.

ГОЛОС ЧИТАЧА

„Ворог мого ворога моїм приятелем"

(До джерел ненависти п. І. Багряного і його партії до „інакодумаючих" українців)

Статейка „**Свій ворог**", поміщена в ч. 6. „В.Ш." з приводу брошури п. І. Багряного „Дніпро впадає у Чорне Море", пригадала мені іншу статтю цього самого автора, а саме: „2 × 2 = 4".

Правду кажучи, воно не дуже приємно писати й пригадувати завжди те саме й виставляти на позорище рани й болячки нашого політичного життя на еміграції, але й не вільно теж мовчати та давати змогу бацилям точити здоровий організм української еміграції. Сьогодні вже є незаперечним фактом, що найбільшим спричинником нашого лиха на еміграції, спричинником розладдя, релігійної нетерпимости, регіонального поділу, розбиття суспільно-громадських, культурно-виховних, наукових і інших установ — є власне групка людей т. зв. УРДП із своїм органом „Українські вісті", на чолі з п. І. Багряним. Здоровий колись український організм зазнав болючих ран, нанесених групкою несовісних людей, яка приссалась тут, на еміграції, до „демократії" і, жонглюючи нею на всі лади, намагається під її покришкою внести якнайбільше „роздору в рідну хату".

Українське суспільство замало досі виявило старань вилікуватись від цього, так нездорового явища, і не розпізнало належно самої природи й характеру цієї групи. Дехто кваліфікує цю групу, як „підсовєтських людей", які діють „по наказу". Однак це не вірне окреслення цієї ролі, яку виконує ця група. Що дехто „діє по наказу" — не перечимо, але більшість людей із цієї групи „працює" за своїми власними, ненакиненими ззовні думками й переконаннями — діє не „за страх, а за совість". Вони не вважають тих „інакодумаючих" українців за своїх партійних противників, — ні, для них вони, це вороги і тільки, як ворогів вони їх трактують і, як до ворогів відносяться, стараючись їх на кожному кроці, при кожній нагоді компромітувати й опоганювати, нищити їх морально й політично, дискредитувати їх перед своїми й чужими, погрожувати їм „гнівом і карою народу", мовляв", народ привітає вас колись залізними вилами й поставить під стовп" . . . (Багряний).

Не можна ніяк вірити, щоб якась українська партія відносилася з такою ненавистю до українців за те тільки, що вони сміють інакше думати, сміють мати свій власний світогляд і свої власні національно-політичні переконання — так, як відноситься п. І. Багряний зі своєю клікою. Ненависть до революційно-визвольного руху, це те одне-одиноке, чим ця група живе на чужині, це мотор її дії і нерв її існування. Як дивно й незрозуміло: Москва вимордувала, замучила й закатувала та виголодила мільйони українців, а мимо цього ця групка уердепівців не відчуває навіть у маленькій частині такої нена-

висти до неї, якою дише до своїх же політичних противників, які по-своєму розуміють любов до України та по-своєму ведуть боротьбу за її визволення. Вони навіть не думають звернути свою ненависть на ворога — Москву, бо ж вона не „шовіністична" й не „націоналістична".

Чи таку роботу можна „пророблювати" лишень по-чужому наказу? Думаємо, що ні! Це бездонна ненависть групки людей до „інакодумаючих" українців, це внутрішня потреба й конечність розложеної, здеправованої, покаліченої і сплюгавленої Мосвою колись української душі. Вистачить пригадати голосну колись статтю лідера УРДП І. Багряного п. з. „2 × 2 = 4". Тільки в тій одній статті для українців не з його „стада" вжито ось які соковиті епітети: „примітиви, плебеї, плебейські душі, донощики, наклепники, блазні, ренегати, недоріки, холуї, мерзотники, деструктори, свистуни" і т. п. . . . Скільки ж у них, цих епітетах, гадючої їді й ненависти, злоби й люті?! І не забуваймо, що цю статтю всім членам УРДП наказано пророблять на партійних сходинах, і яке ж тоді виховання може бути в людей, що ковтають таку жалюгідну лектуру?

Лідер партії ненависти ніяк не може дарувати бандерівцям того, що вони мають „дерзкость" атакувати ненарушені догми його партії, а особливо одну угольну тезу, що українську державу потраплять збудувати єдино ті з-під стягу КП(б)У і комсомолу і „більш ніхто"! Якщо вони цього не зроблять, тоді Україні не бути. Ця теза п. Багряного — це не гіпотеза, а аксіома і догма. А тут тобі всякі оті „плебейські душі" й „невігласи" насмілюються оспорювати цю тезу, ба, що більше, осмілюються вже від десятків років вести боротьбу з кадрами КП(б)У за українську державу. Як же ж тут не денервуватись, коли український визвольний рух покладається на ті „темні" селянські й робітничі маси, що в жахливих умовах живуть-караються, але не здаються і в КП(б)У, ані в комсомол не ідуть, а п. І. Багряний навпаки, він мріє про партію і комсомол, як про основну силу, з якою він здобуде владу в Україні.

Кадри з-під стягу КП(б)У і комсомолу сьогодні ведуть завзяту боротьбу з ОУН, УПА і УГВР та взагалі з українським націоналізмом і в цьому вони безперечно духом і тілом об'єднані з товаришами з-під стягу УРДП на чужині. Бо п. І. Багряний вірний одній засаді: „Ворог мого ворога є моїм приятелем".

То ж і ясно, чому то УРДП проти сл. пам'яти ген. Т. Чупринки . . . Він же воював і проти московських загарбників і проти цих кадрів КП(б)У і комсомолу, що є вірними наймитами й рабами Москви та виконують сліпо її накази й допомагають нищити борців за волю України. Звідтіля й випливає ворожа постава УРДП до крайової боротьби українського народу.

Якщо хоч троха вдуматись у ті всі писання п. Багряного та його прихильників і приглянутись роботі його групи — то направду моторошно стає . . . Їхнє трактування й таврування „інакомислячих" українців, як ворогів, і їхня ненависть до них — доводить їх до безумства. Бо чи ж не є божевіллям твердження п. Багряного, що „90% тих з-під КП(б)У і комсомолу розійшлись із комунізмом" і стоять, як він каже — „по нашому, не по сталінському боці — та готові всі стати будівничими української держави"? . . . Чи направду той, хто навіть розійшовся й пірвав із сталінським комунізмом, він уже тим самим по-нашому, по-українському боці — він уже наш? Скільки ж то з-поміж них стане по боці Керенського, чи Чухнова, чи якогось нового Власова? Скільки ж то поміж ними буде Кравченків, Ґудзенків і їм подібних? І що, як вони не Україну, а єдину-неділиму „матушку-Россею" будуть будувати? Чи це на думку п. Багряного буде називатися „будівництвом української держави"?

Він каже: „Вони, ті з-під КП(б)У і комсомолу не зійдуться ніколи ні з фашизмом, ні з монархізмом, ані з „малахіянством". Це правда, бо „зійтись" може тільки „Яким з таким" — піде „свій до свого й по своє" і тому п. І. Багряний уже сьогодні твердить, що вони зійдуться напевно з тими, що тут, на еміграції, зараз під стягом УРДП. Зійдуться разом, щоб вести „українську національну акцію", але яка ця акція має бути, чи така, яку веде зараз КП(б)У і комсомол на Україні, чи така, яку веде п. Багряний і його УРДП на еміграції? — покищо нікому не відомо, але як у одному, так і в другому випадку — хорони нас Боже перед такими „національними акціями".

І ще одне: ніхто тут з нас, живучих на чужині, не знає скільки п. І. Багряний включив досі до УРДП цих „кадрів" з партії і комсомолу? . . . Та п. Багряний не має часу на такий підрахунок, у нього є інша й далеко важніша „робота" . . .

У своїх писаннях п. Багряний, хоч як це не личить вождеві партії, виявляє інтересну ненависть до „таборових корит". Він і ті „корита" використовує до поширювання ненависти поміж українцями. А чеїже такі „таборові корита" бували й по різних національних таборах, але ніхто про них по газетах не писав і не прив'язував до них „політичної" ваги. Не так знову в нас! „Корита" стали улюбленою темою п. Багряного й його товаришів майже в кожній „національно-політичній" чи „суспільно-громадській" статті. Діставалось немало „плебеям" і „свистунам" за видумувані п. Багряним „таборові корита" . . .

Але ось ситуація змінилася, люди виїжджають за море і знову п. Багряний ніяк не може дарувати цього „плебеям" і „свистунам". Дивно! Здавалось би, що він повинен тепер радіти: виїдуть „плебеї" і „свистуни" й не буде кому свистати в його ніжне й вразливе вухо і залишуться „таборові корита" для УРДП. А тут виходить навпаки, одним словом — чудасія і нерозбериха! Сиділи тут — бу-

ло погано, бо „свистали" та в „корито лізли", їдуть за море — теж не добре, не буде про кого й про що писати . .

Вміє також п. Багряний і в зневіру попадати . . . Він каже: „Не вірю, що блазні й свистуни потраплять вибороти державу і нею керувати" . . . Чому цей український робітник і селянин, який у своїй масі творить ОУН і УПА є „блазнем" і свистуном", а чому партієць і комсомолець є „запорукою перемоги" — це тайна морально-психічного функціонування мислячих органів п. Багряного . . .

Має п. І. Багряний у собі щось трохи з „романтики" і любить деколи доволі невибагливо фантазувати. З усмішкою вождя мріє він про візію майбутнього, коли то „прийде час" і він буде „командувати парадою у звільненому Києві". Він бачить себе на чолі переможних кадрів КП(б)У, комсомолу й УРДП і немає вже кому мутити його тріюмфального в'їзду до Києва . . . „Свистуни" і „блазні" будуть тоді далеко-далеко і „тяжко їм буде бігти з Аргентіни до Києва" — так потішає себе п. Багряний.

Хоч багато дечого написаного п. Багряним належить сьогодні вже до історії його розбивацьких і ненависницьких дій та подвигів, то все ж таки треба їх пригадувати, як про типовий витвір скастрованої української душі, затроєної Москвою й напоєної божевіллям ненависти й злоби, як паталогічне й загрозливе для української спільноти на чужині, явище.

М.Л.

З ПРЕСОВОГО ФІЛЬМУ

ЗА ЯКИЙ „СУЦІЛЬНИЙ ФРОНТ ЕМІГРАЦІЇ"?

Паризьке „Українське Слово" з 15 липня ц.р. помістило передову статтю п.з. „За суцільний фронт еміграції".

Зміст цієї статті такий примітивний і безнадійний, що справді треба пожалувати редакторів „Укр. Слова", що саме їм прийшлося взяти на себе цей прикрий обов'язок і мобілізувати „суцільний фронт еміграції" проти... українського народу на Землях. Найбільшою турботою „Укр. Слова" є те, що українська стара еміграція ще інтересується долею рідного краю, а навіть підтримує визвольні формації українського народу. Ось що читаємо в тій статті:

„Тимчасом на еміграції маємо знову двоподіл: — Українська Національна Рада і Українська Головна Визвольна Рада... Але що гірше це те, що провідники із старої еміграції, аж там за океаном, визнають цей двоподіл. Вони ніби то і за Українську Національну Раду і за Українську Головну Визвольну Раду. Хоч вони і знають дуже добре, який шкідливий є зараз цей двоподіл, але вони ставлять нарівні, а може й вище УГВР, як УНР. І діє тут не „супрема лекс" (найвищий закон), а примховатість кількох людей, нерішучість других".

Далі „Укр. Слово" рішучо твердить, що „старій еміграції та її провідникам ніколи таких помилок простити не можна". Бо, „ставити нарівні законний уряд УНР з УГВР, яка постала десь „в ліску під дубочком", це значить вносити не тільки двоподіл, але свідомо причинятися до неуспіху на міжнародному форумі нашої, на сьогодні найбільш важливої і найбільш важкої, проблеми..."

Ось у чому полягають турботи і завдання „Укр. Слова"! Воно за „суцільний фронт еміграції", але не проти московсько-большевицького наїзника, а проти крайових визвольних формацій. Тому закликає стару заокеанську еміграцію до „об'єднання" в „суцільному фронті" проти УГВР, яка сьогодні є справжнім революційно-визвольним керівним органом визвольної боротьби українського народу на Рідних Землях.

Українська Головна Визвольна Рада створилася десь „в ліску під дубочком" ще в 1944 р., тоді, коли ОУН і УПА, а разом з ними цілий український нарід — боролись на два фронти: проти гітлерівських окупантів і проти московсько-большевицьких загарбників. Український визвольний рух не користувався передпокоями німецького управління і нічого дивного, що УГВР формувалась десь „в ліску під дубочком", але це було в рідному „ліску" і під рідним „дубочком" у Карпатах, куди не сягала злочинна рука й око гітлерівсько-німецьких будівничих „Нової Европи", з якими немало спільних споминів і чинів має середовище „Укр. Слова".

Дивний, навіть дуже дивний, цей „суцільний фронт еміграції", що його проголошує „Укр. Слово", а ще дивніші шляхи, якими котиться це мельниківське середовище в безодню партійної засліпленості й ворожого мряковиння...

ВІЙСЬКО ЧИ ГРОШІ?

Канадський „Український робітник" від 13 липня ц.р., в статті п. з. „Аж 13-тьох генералів", розглядаючи відомий „заклик" уенерівських генералів у справі вплачування позики УНРаді, між іншим пише:

„Та коли згадані генерали так „відважно" впімнулися за уенерівською „Позикою Визволення України", щоб себе так голосно зареклямувати в цій „тринадцятьці", то не від речі буде аж 13-ть генералів запитати, де вони просиджували потишком до-

тепер, обминаючи куди замітніші й потрібніші для українського народу нагоди..."

Запитання „Укр. робітника" є цілком правильне. Від закінчення другої світової війни аж дотепер, українська громадськість на еміґрації ні разу не стрічалася з познаками життя й діяльности уенерівських генералів. За час цих кількох повоєнних років було чимало нагод для уенерівських генералів, щоб вони, як найстарші рангою військовики на еміґрації, проявили себе так, як повинні проявити себе генерали поневоленої нації, якої нарід продовжує далі безперервно визвольну боротьбу. Так, напр., у час відомої „умови трьох" (Росії, Польщі і Чехії), спрямованої на знищення УПА, ті ж самі генерали не спромоглися зареаґувати й запротестувати перед цілим світом проти варварського винищування визвольної армії українського народу. Ми ніде досі не читали, щоб ті генерали звернулися, напр., до західніх урядів, щоб вони — на основі Газької конвенції — визнали УПА воюючою армією, тобто армією в стані війни, що з морально-правного боку мало б велике значення на міжнародному форумі. Не чули ми також, щоб згадані генерали підняли протест проти зазіхань нових російських імперіялістів на нашу землю, не бачили ми ні одного виступу уенерівських генералів перед військовими кругами заходу з домаганням помогти УПА. Щобільше, навіть тоді, коли геройською смертю згинув Головний Командир сьогоднішньої української армії — ген. Т. Чупринка, ті генерали не спромоглися йому, як воякові, товаришеві й Головнокомандуючому УПА віддати вояцьку честь, хоч би спільним некрологом... А все ж це справи й події до яких повинні мати відношення українські генерали на чужині. Генерали інших народів підготовляють нарід до збройної боротьби, розробляють воєнну доктрину, стратегію й тактику війни і т. п. А наші, уенерівські генерали, закликають до грошевих збірок. При цьому належить відмітити, що не всі українські генерали пішли на цей шлях, є між ними багато й таких, які по своїй спроможності занимаються властивою військовою справою і їх підписів під цим „закликом" не бачимо.

В попередньому числі „В.Ш." ми навели факти, якими методами і на яких засадах проводиться позика НРаді. Що склонило згаданих генералів видати „відозву", щоб українське громадянство, а особливо вояцтво, складало позику для міжпартійного середовища, яким є УНРада? Ми далекі від твердження, що відсотки „провізії", які „заохочують" „уповноважених" стягати позику, були також стимулом у рішенні уенерівських генералів писати „відозву" до українського громадянства... Але якби там не було, то це направду зовсім негенеральська робота...

Зовсім слушно ставить „Укр. робітник" також питання „Християнському голосові", який помістив один з перших цю відозву. „Прямо нині вже не розумієш — пише „Укр. робітник" — чи „Християнський голос" — це орган католицької організації, чи орган, скажемо отверто, п. А. Мельника. УНРада переголосовує, що хреста „нє нада" „коло політики", що школи для НРади потрібні не католицькі, чи якісь християнські, а просто безконфесійні, а орган Католицької Церкви кличе: „католики читачі, дайте позику, бо п. комісар Довгаль закликає, бо 13-ть генералів з-під стягу УНРуїна до вас відозвались..."

Думаємо, що найбільш авторитетну відповідь про свою „безпартійність" і „понадпартійність" „Християнського голосу" міг би дати тільки ред. Данилевич, який, напр., на Католицькому З'їзді у Великобританії, вітаючи учасників, показався досить дотепним демагогом. Та не все і не всім можна замилювати очі...

„МЕНШІСТЬ" ПРО КОНСОЛІДАЦІЮ В НІМЕЧЧИНІ...

Канадський „Новий шлях" (ч. 53), відомий із своєї „надпартійности" й заступництва в обороні т.з. „меншости" („опозиції"), що витворилась в українських установах в Европі, помістив редакційну статтю п.з. „До справи консолідації українців Німеччини". Стаття цікава тим, що цей напів мельниківський орган зовсім відкрито пише про це, як дивиться на згадану консолідацію ця „меншість", яку заступає „Новий шлях".

„Новий шлях" пише так: „І що тут найбільш абсурдним, так це те, що отой „двоподіл", що його проти волі здійснювала „меншість", ніколи не був кличем, ні програмовою настановою її, а навпаки: вона завжди була проти „двоподілу", а двоподіл був кличем і програмовою настановою „більшости".

Бачимо, що „Новий шлях" навіть не старається знайти, хоч би найменшої логіки в цьому, що пише і тому робить такі дальші висновки із своєї редакційної „філософії":

„ЦПУЕ і СУН та мюнхенський УДК самоліквідувалися, а на їх місці створилося ЦПУЕН — Центральне Представництво Української Еміграції Німеччини".

Цитуючи деякі уступи з націоналістичної преси, що з задоволенням прийняла консолідацію в Німеччині, „Новий шлях" пише: „Ці „відкриті рамена" пригадують нам Діллінґен, де в 1948 р. також „відкривали рамена", та ще й зі сльозами в очах".

Консолідаційна гарячка, про що ми писали в попередньому числі „В. Ш.", як бачимо, побудована на дуже хитких і неправильних засадах суспільно-громадського правопорядку. Коли ця „меншість" уважає, що їй удалось зліквідувати ЦПУЕ, то навіть коли б і так було, радіти немає чого. „Новий шлях" при кінці заявляє, що „нема найменших причин до ентузіязму" з приводу цієї консолідації. А нам здається знову, що немає і не було найменших причин „консолідуватися" з такою „меншістю"...

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ

СВЯТКУВАННЯ 10-ЛІТТЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ

Українці міста Бірмінґаму гідно відсвяткували 10-ліття Відновлення Самостійної Української Держави.

Обраний Громадський Комітет у складі пп. — О. Татчин (голова), В. Загайкевич (секретар), М. Сидорович, М. Вишневецький, І. Федьків та Гладун, провів відповідну підготовку, щоб якнайкраще відмітити десяту річницю Акту 30 червня 1941 року. В цьому святі взяли масову участь не тільки українці з Бірмінґаму, але також і з поблизьких околиць.

На закінчення учасники свята винесли резолюції в яких стверджують свою ідейну й духову солідарність з Воюючою Україною, зокрема з ОУН, УПА й УГВР та заявляють свою повну піддержку Антибольшевицькому Блькові Народів.

З ініціятиви п. О. Татчина учасники свята склали добровільними пожертвами на Визвольний Фонд — 4 ф. 4 ш.

...і в Шотляндії

Подібно, як у цілій Великобританії, українці в **Шотляндії** торжественно відзначували святочними академіями 10-ліття Акту 30 червня.

Особливо слід згадати святкування в ЛОКЕРБІ, ДЕННИ, ЛОНҐТОВН, МАВХЛІН і ін. місцевостях. У багатьох таборах, над будинками українських установ маяли українські синьо-жовті прапори.

Не обійшлось, однак, без ворожої підривної роботи, спрямованої на те, щоб заколотити цей однодушний вияв глибокого патріотизму українського громадянства у Великобританії, що так солідарно й торжественно святкувало 10-ліття Відновлення Самостійної Української Держави. В тій протиукраїнській акції найсильніше проявили себе комуністи, які старались зірвати масовий Здвиг українців у Лондоні. Але рівнож і деякі засліплені партійщиною українські групки приложили також свої руки до поборювання Акту Відновлення Української Державности. Їх акція зосередилась передусім на цикльостилевих летючках, як от „Акт 30.6.1941 — документом ганьби" і т. п. Терен дії вони обрали переважно по таборах, розкидаючи ніччю згадані летючки. Найшлись також і такі „патріоти", що й під час Здвигу в Лондоні помагали комуністам цими летючками вести акцію проти української державности. Надзвичайно вражає тут глибока зрілість українського громадянства, що майже не звертало уваги на цю антидержавницьку роботу і з погордою віднеслось до „діяльности" партійних „патріотів".

В десяту річницю Відновлення Української Державности, українське громадянство у Великобританії ще раз підтвердило свій глибокий патріотизм, свою державницьку зрілість і ідейно-духову солідарність з Воюючою Батьківщиною.

Пожертви

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ

З нагоди хрищення П-ва **А. М. Леочко в Піетіс,** з ініціятиви п. С. Мандзія, гості зложили — 2 ф.. 2 ш. 6 п.

На хрестинах у П-ва **Б.** в м. **Брадфорді,** присутні гості зложили — 1 ф. 8. ш.

НА ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД

З нагоди вінчання П-ва **Анни і Ярослава Мельник** у м. **Лій,** з ініціятиви п. Мирона Шавяка, присутні гості зложили на „В.Ф." — 4 ф. 4 ш.

З нагоди вінчання П-ва **Анни і Михайла Фрищин** у м. **Гудерсфільд,** з ініціятиви п. О. Шпака, гості зложили на „В.Ф." — 9 ф. 15 ш. 6 п.

З нагоди хрищення **Богдана** — сина П-ва **Марії і Стефана Д.** в м. **Брадфорді,** з ініціятиви п. Кіндрата, на „В.Ф." зложили: В. Кіндрат — 10 ш., І. Пиварчук — 10 ш., Данчук — 10 ш., П. Максимів — 10 ш., М. Остапів — 10 ш., Василь Ф. — 5 ш., Михайло Ф. — 4 ш. По 2 ш. 6 п. — Дубінський, Слободян, М. Саю, М. Максимович, А. Співак, Д. Мельник, Степан Д., В. Чечіль. По 2 ш. — Юстина Ф., Мельник, А. Слободян.

Др. **Швидкий** жертвував на „В.Ф." — 13 ш.

З нагоди вінчання П-ва **Джимбранюків** у м. **Ватерфуті,** з ініціятиви п. Кисілевського присутні гості зложили на „В.Ф." — 4 ф. 1 ш.

На **Академії** в честь сл. п. С. Петлюри в м. **Тодморден,** присутні учасники зложили на „В.Ф." — 3 ф. 1 ш. 10 п.

На хрестинах сина П-ва **Коційовських** — **Ярослава** в м. **Олдгамі** (17. 6. ц. р.), з ініціятиви п. В. К. гості зложили — 3 ф. 16 ш.

З нагоди вінчання **Олі і Василя Ґайдів** у м. **Олдгамі,** з ініціятиви О.Р.К.-би, присутні гості зложили на „В.Ф." — 7 ф. 1 ш.

З нагоди хрищення малого **Ромця** — сина П-ва **Пацьорків** у м. **Рочдейл,** з ініціятиви п. В-в гості зложили на „В.Ф." — 3 ф.

З нагоди уродин (27. 5. 51 р.) **Марійки** — донечки П-ва **Волчанських** у м. **Олдгам,** з ініціятиви п. А. Харковців на „В.Ф." зложили: А. Харковців — 1 ф., А. Р-ський — 5 ш., І. Скальський — 5 ш., М. Курдияга — 5 ш., І. Симчин — 5 ш., Григорій С. — 5 ш., Василь О. — 5 ш., Т. Ковальчин — 5 ш., М. Кузьмин — 5 ш., М.М. — 5 ш., В. Волчанський — 2 ш. 6. п., А. Волчанська — 2 ш. 6 п., М. Волчанська (донечка) — 2 ш. 6 п., Є. Щурко — 2 ш. 6 п.

На працальному вечорі виїжджаючих до Канади пп. А. Данчука, П. Бочковського і Р. Чайківського, з ініціятиви п. Данилюк на „В.Ф." зложили: Федусь — 10 ш., А. Данчук — 8 ш., по 5 ш. — С. Данилюк, Р. Чайківський, Бойда, В. Данчук, П. Кулик, А. Василь, П. Бочковський, Крашевський, Пап, Бойнар, П. Гук, В. Гупало, І. Іванишин, Т. Хома, Т. Ємчук, Добрянський, М. Денчук — 3 ш. 6 п.

З нагоди відчалення П-ва **Сукнацьких** у м. **Болтоні,** з ініціятиви п. Й. Марцінків, гості зложили — 2 ф. 7 ш. —

З нагоди народження П-на **Марковських** (16. 6. 51) у **Мерпл:** б. Столярів, гості на „В.Ф." зложили — 2 ф. 1 ш.

Заходами **Осередку СУМ-у ім. 30 червня,** відбувшись у м. Розенгемптон академія, присвячена сл. п. Голов. Отаманові С. Петлюрі і полк. С. Коновальцеві. З ініціятиви пп. Пирусь Марії і Луговської Анни учасники склали добровільними пожертвами на Визвольний Фонд — 2 ф. 6 п.

НА ФОНД УПА

З нагоди хрещення доньчки П-ва **Ковалів,** у м. **Ліц,** з ініціятиви п. Янів зя Фонд УПА зложили: Яцик — 1 ф., Шидловський — 10 ш., Юрканин — 10 ш., Тупіся — 5 ш. Всі інші гості зложили — 12 ш. 6 п.

З нагоди **Академії** в м. **Ліц** на Фонд УПА зібрано — 4 ф. 3 ш., 1 п.

З нагоди хрестин у П-ва **Марії і Івана Качмар** у м. **Блекбурн,** з ініціятиви п. М. Мацькін, присутні гості зложили — 2 ф. 13 ш.

З нагоди хрищення **Зені** — доньчки П-ва **Роганич** у м. **Блекбурн,** з ініціятиви п. П. Гоголя, присутні гості зложили — 1 ф. 17 ш. 10 п.

З нагоди відчалення П-ва **В. і Д. Яків,** з ініціятиви пп. Г. Куцого, В. Яківа і Д. Павлюка присутні гості зложили на Фонд УПА — 5 ф. 2 ш. 2 п.

Українці в гостелю **Астрял-Минах** замість „Писанки" склали на бійців УПА: по 1 ф. — Д. Яців, Д. Постелюк, І. Шимановський, О. Марковський; по 10 ш. — І. Кириленко, Д. Шимило, І. Петранюк; по 5 ш. — Ю. Зубаль, В. Шандюк, О. Цюра, Т. Панчишин, П. Лабенський, Ф. Лісовський, Ф. Джиновський, І. Лучачак, М. Смолик, М. Козак, Т. Панчак, Д. Гапалко, І. Бурдик, М. Марич; по 4 ш. — Д. Скробач, П. Ляшик, М. Млювай, К. Друк, М. Іванишин; по 2 ш. 6 п. — пп. Литвин, Ю. Майор і О. Боднар — 1 ш. 6 п.

НА ФОНД АБН

На весілю П-ів **Анни і Василь Родь (Десберя),** з ініціятиви пп. Яків Авдиенко (білорус) Антін Цупко (словак) і Ф. Фарина (українець) на Фонд АБН зібрано — 6 ф. 17 ш.

Всім жертводавцям складаємо щиру подяку. Молодим парам, батькам і новонародженим бажаємо багато щастя, здоров'я літ і щасливого життя.

ЧИТАЙТЕ,

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

І ПОШИРЮЙТЕ

„ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ"

УВАГА! УВАГА!

ВЖЕ ПОЯВИЛАСЯ В ПРОДАЖУ НАЙБІЛЬША ДОСІ ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

п. з.

UKRAINIAN LIBERATION MOVEMENT IN MODERN TIMES

by

OLEH MARTOVYCH

INTRODUCTION BY JOHN F. STEWART

Гарне мистецьке оформлення, ілюстрована, 176 стор., на доброму папері — є одним з найкращих українських чужомовних видань. Поручаємо всім українцям придбати цю гарну книгу а також вручити в подарунок своїм британським приятелям і знайомим, щоб запізнати їх з українською визвольною боротьбою, особливо в теперішньому періоді.

Замовляти можна в нашому Видавництві.

Printed by: M. Caplin & Co. Press Ltd. 1-2, West Street, Croydon, Surrey Tel. THO 2727.